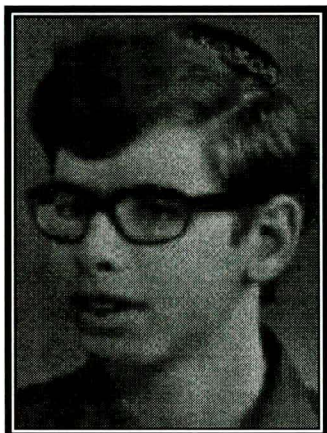

סמל נחום פניגשטיין ז"ל

בן שרה ואברהם
נולד בירושלים
בתאריך כ"ה באדר תשט"ז, 8/3/1956
התגורר בירושלים
התגייס ביולי 1974
שרת בחיל חינוך
נפל בפעילות מבצעית ברמת הגולן
בתאריך י"ז בכסלו תשל"ו, 20/11/1975
נקבר בהר הרצל

אזור: ד חלקה: 4 שורה: 5 קבר: 8
הותיר אחריו הורים, אח ושלוש אחיות

בן 19 בנפלו

קורות חיים

בן אברהם ושרה. נולד ביום כ"ה באדר תשט"ז (8.3.1956) בירושלים. למד בבית-הספר היסודי-דתי 'חורב' שבמקום וכן בישיבה התיכונית 'נתיב מאיר' שבירושלים. כעבור זמן למד בישיבת הר-עציון שבאלון-שבות. עוד בילדותו גילה כישרונות ונטייה למקצועת הריאליים, והתעניין מאוד בפתרון בעיות מתימטיות ופיסיקליות. לכל אורך הדרך התבלט נחום בתחום האינטלקטואלי בכישרון ובחריפות-שכל, בעיקר במקצועות הריאליים ובתלמוד, וגם בתחום החברתי התבלט במסירותו ובאחריותו לחברה. היה חבר בתנועת-הנוער הדתית 'עזרא' וכן הדריך בתנועה כמעט שלוש שנים בעת-לימודיו בישיבה התיכונית. נחום פעל רבות במישור החברתי, ונתן דוגמא אישית לחבריו בני-גילו בקבוצתו ובתנועה ולכן היה אהוב ונערץ על חניכיו בתנועה.

בסוף יולי 1974 גויס נחום לצה"ל במסגרת 'ישיבת ההסדר' שלמד בה. דאגתו ומסירותו לחבריו ולחניכיו בוא לגילוי גם בעת שירותו בצבא, בעזרה לחברים ובהתאמצות למלא את חובתו ולא להטיל עבודה על אחרים.

נחום נסע להתארח לשבת אצל חברים ב'ישיבת ההסדר' שברמת-מגשימים. שעה קלה לאחר הגיעו התארגן חוג ללימוד גמרא בבית-המדרש המקומי. והוא הצטרף אליו. ואז הותקפו, הוא וחבריו על-ידי קבוצת מחבלים. באותו קרב נפל גם נחום - והוא בן 19. היה זה ביום י"ז בכסלו תשל"ו (20.11.1975). הובא למנוחת-עלמים בבית-העלמין הצבאי בהר-הרצל שבירושלים. השאיר אחריו הורים, אח ושלוש אחיות.

משפחתו הנציחה את זכרו על-ידי הוצאת חוברת-זיכרון על שמו 'נחום הי"ד', ובה דברי חברים, מורים ובני-משפחה. באזכרה בישיבת 'הר-עציון' - נאמר: "דמות בולטת ומצטיינת, התבלט בכישרונותיו ובהתמדתו בתורה, במידותיו הטובות, במסירותו ובאחריותו לחברה... כל מה ששמע מרבותיו שימש לו אמצעי להגיע להבנה עצמית בדרך אישית שלו... כשם שניצל את זמנו במלואו משעת תפילת ותיקין עד השעות הקטנות בלילה, כך ניצל גם את כוחותיו האינטלקטואליים לעלייה ולהתעלות בתורה, ביראת-שמים ובאמונה."

ועוד נאמר שם: "כושר מנהיגות היה טבוע בו מלידה. ואכן כושר זה בא לידי גילוי בתנועת-הנוער, בצבא, ובישיבה... ראשון היה לתבוע מעצמו ולדאוג לאחרים, ואחרון היה לדאוג לעצמו. שאף לגדולות בתורה ובהנהגה רוחנית ובה ראה את עתידו... נחום נועד לגדולות..."

פניגשטיין

נחום

זל

עברה כבר הקדמה של 5 חדשים מאז מלחמת יום הכיפורים, ואפשר עכשיו לנתח ולהסיק מסקנות ביתר בהירות. אם כי אין לנו עדיין את הפרספקטיבה הרחבה, ויהאן שהעיתור יוסיף או אפילו ישנה מסקנות אלו. אך גם היום יש לנו מה ללמוד מהמלחמה האכזרית שעברה עלינו. ותחילה במישור האישי:

אחרי מלחמה ששת הימים התפשטה בציבור הרגשת שאננות ובסתיון עצמי מופרזת מאד. כל ילד ואף אנשים מבוגרים חשבו והאמינו שכוחנו הצבאי עצום, שהענקים אינם יודעים להלחם, ולכן הם לא ינסו לפרוץ במלחמה, ואפילו אם ינסו אנו נביס אותם ונמשיך להתקדם לעבר קהיר ומשק. הרגשת שאננות זו היא שהיתה בעוכרנו בין בהכנות למלחמה ובין במכה הקשה שקיבלנו במלחמה. המסקנה שאני בתור נער דתי הסקתי, ולדעתי זוהי מסקנה נדרשת, היא היזוק האמונה.

במלחמה זו הוכח כי לא כוחנו ועוצם ידינו עשו לנו את החיל הזה. כל התאוריה על כוחנו, הרב, על המודיעין המצויין שלנו - התבדה כהרף עין, והעובדה שבצלנו ככ"ז מאסון איום וממלה, "יובנת על ידי רק בתור נס בלוי. יד ה' היא שעזרה לנו והלצה אותנו בשלום מהמצב הקשה. כי ידוע הדבר שהיינו במצב כה קשה שלא כוחנו עמד לנו אלא משהו על שבעי. והוכחה לכך יכולים להיות כל אותם בלויי "דתיות" שהיו רבים במלחמה זאת כגון: הנחת תפילין, תפילה, תהילים וכדומה אצל חיליבם הילוניים.

ממלחמה זו למדתי שמה שטעון שיפור אצלנו הוא לא הצד הגשמי והגברת כוחנו. אם כי איננו מזלזל בכח שהרי אין לסמוך על הנס, אך ודאי שאפילו אם כוחנו יהיה רב הוא לא יעלה על זה של אויבינו. לכן היחוד שלנו הוא בצד הרוחני, ונקודה זאת צריכה להתפתח אצלנו.

וכאן אעבור למסקנות שהמדינה היתה צריכה להסיק מהמלחמה: כל חיל הרגיש על בשרו את הנס, וראשי המדינה יותר מכולם היו מודעים למצבנו הקשה. הם עברו את המלחמה ולא הבינו את הרמז שנשלח להם מלמעלה, רמז שמשהו חייב להשתנות במדינת היהודים, ולא במובן הגשמי כפי שהוכח במלחמה אלא דוקא במישור הרוחני, בצביון היהודי של המדינה, לפחות בצד הציבורי אם לא אישית אצל כל אדם.

אך המדינה לא הסיקה מסקנה זאת, החיפך הוא הנכון, לאחר המלחמה הוחלט על שבתון רכב, הוצע לקיימו בשבת, ולא רק שדבר זה לא התקבל על אף שהוא היה המשתלם ביותר. אלא אפילו לא היו מוכנים להכיר בשעות המסורתיות של השבת.

גם עכשיו עסוקה המדינה בבעיה דתית והיא: מיהו יהודי? ושוב לאחר המלחמה שהיתה צריכה ללמוד אותנו כה רבות בנושא זה, לא היו החילוניים מוכנים להכיר רשמית ביהודי הוא זה שמוכר ע"פ ההלכה ביהודי ולא אחר. ולהפך היא מנסה לנצל את התירוצים של המצב הקשה כדי להתחמק מהבעיה.

מלחמה זו היתה חייבת לדבר גם אל העם היהודי כולו. המלחמה הוכיחה שוב שאין אנו עם ככל העמים, מלחמתנו איננה מלחמה רגילה בין מדינות אויבות, אנחנו עם מיוחד והובטחה לנו ארץ מיוחדת. אנו נלחמים על הארץ שהובטחה לנו אך כדי לקבל אותה במלואה ולחיות בה בשלום חייבים אנו להוכיח גם את יחורנו בין העמים. הובה על כל העם היהודי היושב בגולה לעלות לארץ, לחזק אותה ולפתחה. אך לא פחות חשוב ואולי יותר להעלות את המדינה מבחינה דתית יהודית.

במישור האישי הטפיעה המלחמה במידה מסוימת, לעומת זאת במישור המדיני לא חל שינוי. נקודה כולנו שיתחיל הסנוי הגדול בצד הלאומי ואז נזכה אי"ה שיתקיים בנו הפסוק: "לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו כמעט אויבהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי".

נחום פניגשטיין הי"ד

אבל נחום — לא. הוא נאבק עד הסוף, התווכח, עמד על שלו. בלי תירוצים, בלי התחמקות, בלי הצטדקות עצמית.

מן הגישה שלו לאמת העצמית התפתח הכל, הכח להלחם בדברים, הכח להתעקש. לעמוד על כל דבר. עד הסוף. האמת שלו לא היתה משועבדת לאנשים או לזרמים, אלא היתה האמת שלו. נכון נחום היה תוקפן. פעם אחת זרק אותו המ"פ משיחת פלוגה, כיוון שלא היה יכול לעקשותו ולדבקתו. אנשים יכולים אולי להבין שזו היתה מין עקשנות לא-סימ-פטית, ולא היא.

הוא היה "מנהיג" — המנהיגות שלו היתה שונה. הוא לא הנהיג "במודע", פשוט הלכו אחריו. הוא עצמו לא ראה כל יחוד במה שעשה. הוא לא ייחס שום חשיבות לכך שהחבר'ה דיברו עליו, הוא עשה מה שצריך לעשות.

פעם אמר לי שהוא רוצה להגיע למצב שיתקל במשהו קשה. "בסך הכל החיים שלי היו קלים", אמר, "אף פעם לא היה קשה לי להיות יהודי, ואני רוצה שיהיה קשה. אהיה לבד בגדוד, אף אחד לא ידחוף אותי לעשות. אעשה הכל לבד, כדי לראות אם אני עובד לבד".

היה בא ומסביר ומנסה לשכנע אותך ללכת על פי שיטת החזון-איש.

הוא אמר: אם העירוב לא מועיל, ואם טל-טלת — כי אז עברת על איסור שבת. ואם הוא מועיל, מה הפסדת? בסך הכל לא טל-טלת!

שלא אובן שלא כראוי. נחום לא היה אדם ללא בעיות. הדרך בה הלך היתה יכולה להיות דרך שטחית, כי אפשר תמיד ובקלות "להח"מיר". אבל נחום רק לעצמו היה מחמיר, ואילו לגבי דברים שנגעו לציבור התלבט.

הוא היה "הסדר'ניק" אמיתי. כמו שצריך להיות, מהישרים והטובים. פעם אמר: "בעצם, אנחנו 'הסדר'ניקים" ולא "חיילים". זאת לא היתה גישה פאנאטית שכוונתה: אנחנו לא חיילים, בפירוש לא. הוא התכוון שצריך להבליט ולהגדיל את חלקה של הישיבה.

בטיול האחרון, בסוכות, עם חניכיו בעזרא, הוא הלך מאחור עם ה"עם". לאיטו, כמו שתמיד היה הולך. צחק איתם, דבר איתם. האנשים היו מוכרחים להתקרב אליו. נחום היה טיפוס מושך שכזה, על אף הדרישות שלו מאנשים, אולי משום שהדרישות שלו מעצמו היו חמורות יותר, אולי משום שכל מה שעשה, עשה בתמימות, בפשטות, ובשיא הכנות.

בפסח האחרון כמעט ולא אכל מאומה בצבא מחשש חמץ. חבר יצא הביתה והיתה אפשרות שיביא לו דברי מאכל כשרים לפסח. נחום אסר עליו "לקפוץ" לביתו: "החופשה שלך היא של 24 שעות" כך אמר לו — "ואין לך זמן".

נחום נולד בירושלים בשנת תשט"ז, להוריו אברהם ושרה (לבית לוינזון) פניגשטיין. הוא נקרא על שם דוד, אחי אמו, שנפל במלחמת השחרור בירושלים.

נחום למד בביה"ס היסודי "חורב", המשיך בישיבה התיכונית "נתיב מאיר", ועבר ללמוד במסגרת ה"הסדר" בישיבת הר-עציון. בצבא שירת בחיל השריון, עבר קורס מפקדי טנקים, והיה בעל דרגת סמל.

נחום היה פעיל בתנועת עזרא, בה שימש כחבר וועד הקבוצה וכמדריך.

חברו שמואל קושר קווים לדמותו: רשימה לזכרו אפשר לפתוח בכמה וכמה ארנים. להגיד עליו שהיה איש אמת. שהיה למדן, שהיה מתמיד, שהיתה לו מסירות נפש ללימוד, שהיתה לו מסירות נפש לא נורמלית לחניכים שלו...

לנחום על אמת, זו מעלה הרבה יותר גדולה מאשר להיות איש אמת. יש אדם שהוא איש אמיתי, אבל להאבק על האמת עד הסוף אינו מסוגל.

אני כשלעצמי, חי באמת. לא אשקר. ומה שאני חושב — אעשה. אבל אם יבוא המ"פ ויאמר שקשה ויסביר וינמק, לא אבוא ולאחם על זה עד הסוף.

"ב... באותה שעה הזכיר ר' ישמעאל את ה',
 וקבלתו רוח סערה, והעלהו לשמים. פגע בו
 מיטטרון שר הפנים... אמר לו ר' ישמעאל:
 מה זה לפניך? אמר לו: מזבח. אמר לו: ויש
 מזבח למעלה? אמר לו: הן. אמר לו: ומה אתם
 מקריבים עליו? אמר לו: נפשותיהם של צדיקים
 אנו מקריבים עליו. ~~נצח~~: שמעתי מה שלא שמעתי
 מעולם... 4
 (מדרש עשרה הרוגי מלכות)

רמת מגשימים

רמת מגשימים...

קול ברמה נשמע,
 קול דמי אחים
 צועקים מן האדמה,
 מדוע? על מה?
 ואין מעשה.
 רק זעקת הדממה
 ברמת מגשימים.

רמת מגשימים...

חיתו סרף נוהמים
 על דורשי אמת קמים,
 שורש ישראל בקשו לכרות
 בגרזינים...
 ואותם יזכור דורש דמים,
 ברמת מגשימים.

רמת מגשימים...

"אנחנו נכבה את האורות"
 -והם כבים...
 אורות בית המדרש עוממים,
 מאורותיו לנצח דוממים...
 ברמת מגשימים.

רמת מגשימים...

הנאהבים והנעזמים
 -עולות המימים...
 נפשותיהם של צדיקים,
 על מזבח מרומים...
 ברמת מגשימים.

רמת מגשימים...

צמדנו המומים...
 מאז לוקחו עושי לילות בימים,
 ואין ניחומים...
 נפלו מגשימים
 ברמת מגשימים.

רבים הכירו את נחום. כתלמיד, כחניך, כפקיד, כחבר וכמדריך. לי הוא היה אה. ולא סתם אה. כי נחום לא היה אחד בשם שדחה את של מלכה או של עמוס וחמי. שנינו יחד היינו צמד (בגלל הקירבה בגיל) "צמד חמד" בפיה של אמי כל השנים.

יחד צעדנו לגן. אח"כ צעדנו יחד לביה"ס היסודי "חורב" וכשנפרדו דרכינו בתיכון המשכנו לצעוד יחד לסניף בו היינו חברים באותה קבוצה. בשנותיו האחרונות כשקילומטרים רבים הפרידו בינינו, בתחילה הוא בטיני ואח"כ כשהוא ב ישיבה ואני בצפת המשכנו לצעוד יחד בלילות שבת לכותל מנהג של שנים בו אנחנו ממשיכים עד ה יום.

הצעידה יחד כל שנים לא הייתה רק צעדה טכנית יחד. אלא קשר חזק מאד והערכה עצומה הערצה. ולא רק זה היה גם קשר של תלות. היה חשוב לי מאד מה נחום אומר על כל דבר ומה דעתו. תמיד חשבתי ותהיתי מה יהיה כשדרכינו יפרדו. כשמעולם לא העליתי על הדעת צורה כזאת של פרידה.

פרידה אכזרית כשלנחום יש עוד כל כך הרבה מה לתת ולקבל ולכאורה לא מילא ולא השלים את הפקידו בעולם.

אחרי כל מקרה כזה כולם שואלים או יותר נכון קובעים עובדה "כל הטובים הולכים...". טובים זה לא רק טובים לעצמם. במעגל הפרטי שלהם זה גם אלו שנורמים לאחרים להיות טובים.

חברים של נחום ספרו על פעולותיו לשמור האזניים בצבא ובישיבה. לי הוא לא אמר שום דבר. בנוכחותו רציתי להיות טובה יותר. להוכיח את עצמי. החל בפחידת תרגילי מתמטיקה וכלה בהתנהגות כללית. בהוצאת כל היכולת אל הפועל.

ריקנות איזומה נותרה אחרי הסתלקותו. גם ריקנות במציאות הקיימת בגלל החוסר של נחום וגם ריקנות מטוימת בנו בגלל הפסק ההשפעה הישירה שלו עלינו.

קשה להשלים עם האובדן. קשה גם להעביר מסען של הערכה ורגשות מאדם חי לזכרונות. אין במה להיתפס ואין החזר של הערכה ורגש.

כולנו, חניכיו חבריו ומשפחתו עומדים בנסיגה שחוא קשה ואכזרית. האם אנחנו יכולים להמשיך לנהוג בדרך בה נחום רצה שנהג גם ללא הקיום הפיזי שלו בתוכנו.

ח' תמוז תשל"ה

"פשוט אינני אוהב להסביר את עצמי על ה'כתב'... ולכן המכתבים קצרים והסבדים מועטים, אך אולי מהמעט שנכתב יהיה ניתן ללמוד על מה שלא נכתב על מה ששמענו ואם לא ללמוד לפחות להזכר..."

שוחחנו רבות, התלבטנו קשות: אנו חברי גרעין "חלמיש" להקים קיב וץ חדש זאת אומרת לצאת לנח"ל או להמשיך בישיבות, מוסכם היה שלשנה ישיבה יוצאים הבעיה הייתה מה יהיה אחרי השנה, והבעיה: ה אם אפשר להחליט עתה מה יהיה אחרי שנה, שנה של לימוד תורה, שנה שערכים משתנים ואז המטרות משתנות. גם נחום כחבר "שרוף" בתנועה התלבט... הוא לא היה צריך להחליט: החברה לא החליטה, המשיכו בישיבות, ונחום יצא למסלול ה"הסדר".

לא, שנה בהיותו בישיבה הוא כותב על הדברים במבט לאחור:

י"ז תמוז תשל"ה

"אני נזכר בחלק מהדברים שכתבת על 'קשת'. גם אני אוהב לראות אנשים צעירים עובדים ומאושרים, ואם זכור לך אז גם אנחנו 'חשבנו' פעם על הקמת קיבוץ (גרעין 'חלמיש' שהיום מפוזר במקומות שונים אך אף אחד לא בגרעין) אבל דוקא לאחר שחשבנו על הנושא נראה לי שהבעיה העיקרית של מקום כזה היא ההמשך, כאשר מתגברים ומתבססים: ילדים וכו' ואת ה'גן-עדן' האידיאלי יורד לארץ ומתחילים סכסוכים ובעיות חינוך וכו' ועם מעט היריעות שלי לגבי קיבוצים, לא נראה לי שהדבר הוכיח את עצמו. שמצליחים להעביר את אותה ראשונות, ערכים וכו' לדור ההמשך ובמיוחד כשמדובר בקיבוץ דתי, לא שאני רוצה לנפץ את החוויה שלך גם אני מרגיש כך, ואם זה לא היה כך לא היו קמים מקומות חדשים, אך כשאני חושב נראה לי שגם כל הקיבוצים הותיקים התחילו בדיוק כך, אגב לענין החלוציות מה שמנסים לחנך... ובכלל נראה שהמגמה הכללית נוטה היום שהחלוציות היא בתחום החינוך החל ממרכז הארץ וכלה בישובי פיתוח וכו' ושוב נכנס הצד של החינוך הדתי, כל זה כמובן רק רקע למחשבה במיוחד לצעירים שמשוי בה (דהיינו שעוד לא החלטתי להיות מורה)".

כאמור נחום מתחיל את המסלול בצבא, ובמכתבו הראשון הבייתה הוא מספר על התלבטות ראשונה.

ג' מנחם אב תשל"ד

"...אחר כך קראו לי ולעוד כמה חברה לראיון עם אנשי חיל האוויר והציעו לי להמשיך בשלבי צות אויר ואם אנשור אוכל לחזור לישיבה אך לא אהיה בצבא עם החברה, ולאחר לבטים החליטו כולם להשאיר בהסדר וגם אני בתוכם..."

ובהמשך הסירונות במכתבו הביתה:

ב' אלול תשל"ד

"לכולם שלום רב!

השעה עכשיו 9.00 בבקר ואני נשארתי שומר מאהל (מפני גנבות שלא קיימות כאן) לכן יש לי זמן פנוי (זו הפעם הראשונה שנשארתי לשמור כיון שאינני אוהב להפסיד אימונים אפילו אם זה נראה לכם מוזר) לכן אני כותב לכם על אף שזה יגיע בעוד שבוע בערך ואני בדרך כלל מעדיף להעביר מכתב ביום שישי דרך חבר שיוצא הביתה ואז המכתב מגיע טרי, אך אני יודע שאמא בודקת כל יום אם הגיע מכתב. לכן אני שולח בכל זאת..."

הסירונות נגמרה, חושבים על רגללה ונחום חושב על ישיבה, הוא מספר זאת במכתב לחבר בצבא:

כ"ה אלול תשל"ד

"...הבטיחו לנו שנצא בר"ה הביתה ואני אפילו הזמנתי מקום בעצמתי אך פתאום הודיעו לנו שיוצאים לרב"צ למבצע חגים..."

אך בסוף יש זמן ובין כסה לעשור נחום לומד בישיבה.

כ"ד תשרי תשל"ה

מבין כ"ה ליו"כ הייתי בישיבת עזתה והתכוונתי אומנם להיות שם רק שבת אך החלטתי להשאיר עד סוף החופשה ונהניתי מאוד מאוירת הלימוד... כך שכמעט נשרפתי אבל ב אין ברירה חזרתי לכאן."

ממשיכים בשירות יש בעיות, נחום מתגבר והוא מספר כיצד:

כ"ד תשרי תשל"ה

"השיטה שלי להתגבר על ההשפלה וההנמכה שבחיי הצבא היא לקחת הכל בקלות כלאמר: להתעלות מעל כל השטויות ולהמשיך לחשוב ולא לאבד את האני ולהחלסות שלהם להתיחס כעין משחק משעשע, וזה באמת משעשע לפעמים מרוב גיחוך..."

הסתלקותם של בחורים קשה מכל מיתה אחרת.

ירמיהו קונן "קרא עלי מועד לשבור בחורי", וכבר נשאלה השאלה מרוע לא נזכר שם ה' ב סילוקם של בחורים כשם שנזכר במיתתן של צדיקים שנאמר סלה כל אבירי ה' בקירבי, וכן על הרבן בית המקדש נזכר שם ה', גם דרך ה' לבתולת בת יהודה. ומתרגמים לפי ההסבר של חז"ל על הפסוק "ויקרא ה' לאור יום ולחושך קרא לילה" לא נזכר שם ה' על החושך מפני שאין הקב"ה מיחד שמו על ה רעה, ולכן במיתה צדיקים ובחרבן בית-המקדש אע"פ שקשים הם מאד אינם דומים למיתה בחורים שהוא הקשה מכולם ולכן אין הקב"ה מיחד שמו על רעה זו. על אחת כמה וכמה קשה הסתלקותם של בחורים שהם בני ישיבות מהטובים שב תלמידים אשר התמדתם בתורה היתה לשם דבר.

"אין עושים נפשות לצדיקים, דבריהם הם זכרונם".

העלאת זכרונות אינה לשם סיפור שבחים, אלא בהפקת הועלת לחיים. "וזהו יתן אל לבו". הרבה יש לנו ללמוד מהתנהגותו ומעשיו של נחום ז"ל, התמדתו ועמלו בתורה וביראת שמים מתוך צניעות וישרות יהיו נר לרגלינו ולאורם נמשין ונעסוק ביהר שאת בעבודת ה'.

נאמר בשיר השירים, "אם חומה היא ונבנה עליה סירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז". מסביר הרמב"ם יחזקאל אברמסקי זצ"ל: אדם המציב לעצמו עקרונות לאורח-חיים שעל פיהם הוא נהג ללא נטיה ימינה ושמאלה אינו ניהג לכל השפעה שלילית בכל מקום בו הוא נמצא, ועקרונות אלו שומרים עליו כחומה בצורה, אדם כזה מהוה יסוד לבנין של סירת כסף. אך אם האדם חלש ומנודר על צדיקים, פוסח על שני הסעיפים, דומה לדלת על צירה שנעשה פעמים לכאן ופעמים לכאן, על אדם כזה אפשר להניח אך ורק לוח ארז. נחום ז"ל בנה לעצמו חומה בצורה שעליה העמיד את סירת הכסף, את בנין התורה והיראה שבו. "ובתורתו יהגה יומם ולילה", עם אור ראשון ולאחר חצות הליל, ולא רק בזמן למודיו בישיבה אלא גם בין הזמנים לא בזמן זמנו לריק. בתג הסוכות האחרון הביא חברים ללמוד בחברותא, ישבו כל הזמן בסוכה ולמדו. יראת שמים שבו הביאתו לדקדק במצוות עד ה פרט האחרון שבהם, כמאמר חז"ל במסכת שבת לא. מאי דכתיב "וזהו אמונת עתק חוסן ישועות חכמה ודעת יראת ה' היא אוצרו", אמונת זה סדר זרעים, עתק מועד, חוסן-נשים, ישועות-נזיקין, חכמה-קדשים, ודעת - טהרות ואפילו הרי אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא". ואם אין יראת שמים גם תורה לא תשמר. ואת כל אלו עשה מתוך צניעות ומתוך ענוה בלתי רגילה, "ולענוים יתן חן" חן מאת הקב"ה היה נסך עליו. הרבה מעשים טובים נעשים בעולם, רובם לתועלת העושה אצלם רק מיעוטם נעשים לשמה. כשהתורה רוצה לציין את אישיותו של משה רבינו ע"ה אומרת התורה "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" ומכאן לומדת הגמרא בנדרים שאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על עניו. העניו הוא חותם של שלמות המעשים, הגמרא בתענית אומרת שסגולת התורה נדבקת רק למי שדעתו שפלה. וכזה היה נחום ז"ל כל מה שעשה, עשה בצניעות בענוה ללא פניות וללא תועלת אישית בישרות דרך שאין דומה לה.

שלמה המלך כותב בקהלת "לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" בטב עו האדם ישר אלא האדם עצמו ע"י חשבונות רבים מעקם את דרכו. "אדם ישר" אפשר להסביר בכמה וכמה אופנים: החסבר הפשוט: פיו ולבו שוים, אומר תמיד מה שחושב בלבו, אינו מנסה לתרץ את מעשיו, כל מה שעושה עושה לשמה ובלי חישובים כדאים לו, אולם בפתיחה לספר בראשית אומר הנצי"ב הסבר אחר: ספר בראשית נקרא ספר הישר (מסכת ע"ז שף כה) ומפרש רבי יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, שנאמר "המות נפשי מות ישראל" ומסביר הנצי"ב מדוע נקראו אבותינו ישרים, ומדוע נקרא ספר בראשית כך? והענין, שבשירת האזינו שמדברים על חורבן בית שני נאמר "הצור תמים פועלו צדיק וישר הוא". בזמן בית שני היו צדיקים, חסידים עמלו בתורה אך לא היו ישרים בהליכות עולם, הבית נחרב מפני שנאת חנם, וע"י זה באו לכל הרעות שבעולם. ועל זה היה צדוק הדין "צדיק וישר הוא" שהקב"ה אינו סובל צדיקים כאלו אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם. וזה היה שבת האבות שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' היו ישרים והתנהגו עם כל האנשים שמסביבם באהבה. אברהם אבינו בודאי שנא את אנשי סדום ומלכם תלך שנאה בגלל רשעתם, אולם בכל זאת התפלל עליהם, יצחק התפייס בקלות עם אבימלך ואפ"י יותר ממה שבקש אבימלך ממנו. ויעקב שחרה לו היטב על לבן שבקש לעוקרו מ"מ דבר עמו דברים רכים ונתפייסו מחר, ולכן האבות נקראו ישרים וספר בראשית נקרא ספר הישר. הישרות שמצאנו בנחום ז"ל התבטאה בכל התחומים ובכל המקומות. בישיבה ובצבא, עם חבריו לספסל הלימודים ועם חבריו לג' שק. והתנהגותו זו חיוקה בו את היושר הטבעי שבו נברא האדם ע"י האלוקים.

במדרש קהלת רבה פרק ג' כתוב:
 "מסורת זו תהיה בידך כל העושה מצוה סמוך למיתתו דומה שלא היתה מדה צידקתו חסירה כי אם אותה מצוה והשלימה". והמצוה הגדולה שאליה שאף להגדיל ולהאדיר את כח התורה היא שהביאתו לישיבת הגולן לחיזוק המקום וחיזוק חבריו בתורה, ומצוה זו השלימה את צידקתו. ואנו אבותיו, חבריו וידיו נגביר חילים לתורה, נעמול בתורה וביראת שמים כי זה כל האדם.

הרב ניסן קפלן
 (ישיבת נתיב מאיר)

שני החברים בעיני המפקד

נראה לי כי מכל מה שייכתב עליהם, מה שאני כותב מבוסס על ההיכרות הקצרה ביותר מבחינת זמן. אם להיות כן, היו לי די הרבה היסוסים בשל כך, אם בכלל חפשי אני לכתוב.

אבל בפלוגת סנקים נראה שמספיק זמן קצר כדי להכיר טוב אחד את השני. הכרתי טוב מאד את נחום ומייק, וגדול הוא הכאב כשצריך לספר עליהם, כי הם אינם עוד. יסלתו לי הקוראים עם מדי פעם יופיעו הבחורים בשמות המשפחה שלהם, פשוט כך נהגנו בפלוגה לקרוא להם, כך למעשה הכרתי אותם.

פניגשטיין וגדלר היו שונים כל כך, בהתנהגותם החיצונית, או אפשר להגדיר זאת יותר טוב, היו שונים, אם ההכרות אתם היתה שטחית בלבד. אך אם חודרים מעט לעומק - ואני יודע שעושים זאת תמיד לאחר שקורים מקרים מעין אלה. אך, במלוא הכנות, רב היה הדמיות ביניהם.

מייק, הנער ה"אמריקאי", החבב, שחיוך לא מש משפתו. ה"ה"ק"פ"ץ" אותנו לפעמים על מעשים ילדותיים. היה לו קשה כמו לכולם, אבל המאמץ לא ניכר עליו בכלל. הוא היה תותח טוב מאד. עבודתו תמיד היתה מלווה ב"קיסורים" מצחיקים, בבדיחות ואפילו ב"ביטויים" ערביים במבטא אמריקאי. גדלר היה "צבר" הרבה יותר מבחורים אחרים בפלוגה.

פניגשטיין אדם אחר, רציני מאד. מראיגה אותו כל הזמן ההדרדרות בערכים. דואג כל הזמן שמצוות הדת יתבצעו בלי כל חריגה קטנה ביותר. לפעמים נראה לנו המפקדים שעומד הוא עם "סטופר" ביד ומודד. תופעה רגילה היתה לשמוע את פניגשטיין נכנס לדברי המפקדים באמצע מסר ואומר: "די, עכשיו הגיע זמן תפילה" או "עכשיו עברת את גבול המעט הטוב".

היה לו קשה מבחינה פיזית. הוא לא היה איש המכונות, וקשה היה לו להסתדר עם זה. ואם הוא עמד בכך, הרי זה רק בגלל כח רצון עז להתגבר ולעמוד באתגרים.

אני אינני יודע איך ולמה, אבל את העובדה שצינתי קודם על היותם דומים בפנמיותם, אני יודע משום שאליהם הייתי ממש קרוב. אל גדלר לאורך כל תקופה, ונחום יותר לקראת הסוף.

את מייק פשוט חיבבתי. היו לנו שיחות על כל הנושאים שבעולם, רציניים וגם סתם "לא רציניים". את "הלא רציניים" אפשר לפצור ולספור בנוסטלגיה בכל הזדמנות.

מייק לא היה קל רעה. ההתלבטויות שלו לגבי השאלה אם להיות מט"ק או לא להיות מט"ק (עקב בעיות של ה כשרה, נסיון, ומה עושים אחר כך) ידעתי שהוא מבין את האחריות שהוא נוטל על עצמו. וחמיד אני הוא זה שלחצתי שימשיך, ויפסיק לעשות שמויות, ויצליח.

גדלר היה בחור ישר מאד. נחמד היה לראות אותו מודה בושבבותו, ומתחרט לפעמים. כשהוא נענש, החיוך תמיד נשאר.

אני זוכר את אחת הפעמים היחידות שהוא היה בטאנק שלי. זה היה בסוף הצמ"פ ב"אימון מחלקה". עשיתי מסלול גט עם "מחלקה 1". באחת הקפיצות קיבל מייק מכה מן "המסיר מתחים". נפצע מעל העין עד זוב דם. נוצרה בעיה בשבילי "לעצור את המסלול או לא לעצור את המסלול". הבטחי פנימה לתא תותחן. ראיתי חיוך. המשכתי באימון עד סופו.

גדלר "חניך תורן". כן, לפעמים היה יוצר את הרושם שזה לא לו. אך לפחות אני ראיתי "תכלס", כיצד בוצעה העבודה בצורה טובה, עם מלוא האחריות, עם בטחון שכזה, בקור רוח, וכמובן ברוח טובה.

הוא היה בחור נפלא, בסוף נפרדנו ממש כחברים.

עם נחום עבדתי בעיקר בקורס מפקדי הטאנקים. בתחילה בהיכרות שטחית. באמת נראה שהוא מקפיד על דברים מסויימים אבל במקביל מוותר על דברים אחרים, שהיו חשובים לנו. לא הרבה זמן נמשכה אצלי ההרגשה זו.

נחנו לו להעביר שיעור בקורס בנושא מקצועי. העברת השיעור הן בשליטה בחומר (למד הכל לבד) והן במיחודיקה היתה ברמה גבוהה. מאד ממש כמורה הוא עמד לפני הבחורים והסביר, ושאל והדגיש עם כל כך הרבה בטחון. מאז למדתי יותר ויותר להכיר את נחום.

נחום התבלט בפעולותיו לקיום המצוות של כל הקבוצה. הדאגה שתמיד בית הכנסת יהיה מוכן, שהשיעור יתקיים בזמן, שמגיין יהיה לתפילה. סמכתי עליו שכשיבוא אלינו בדרישה בנושא הזה אז סימן שכך באמת צריך להיות וזה צריך להתבצע.

לקראת הסוף שוחחנו הרבה על עקרונות של אמונה, של חיים, של עבודה. נחום האמין בכל לימוד ונסה להעביר לי בשיחות כי שירותו כטנקיסט, ולימוד תורה שווים הם בתרומה לבטחון. למד תורה הוא חלק מהתנחל המולדת, כך הוא העביר זאת. קשה מאד היה לשמוע לאחר המקרה את אביו מספר כיצד נחום היה מסביר לו את עקשנותו בלימוד תורה. אלה היו ממש אותן מלים ששמעתי מנחום כשהיה איתנו בסיני. חבל שהיה צריך להוכיח בצורה כה אכזרית את דעותיו חייל.

קשה מאד במספר שורות ואפילו במספר דפים לספר על דמותם של השניים. רב היה הדמיון ביניהם: בטוהר המידות, בתמימות, ברצון להצליח, בשלימות עם דרך החיים.

... ערב שבת... השבת נכנסת... הטאנקים אינם נמתדלקים... נוסעים למיכל ומתדלקים...

עושים את זה בצורה ממש מרגשת. קדמו לזה, התרגויות לא קטנות, צעקות, עיוותים, אי הבנות, נחום לאחר טיוט העבודה היה קנאי. לשכנע להסביר ששום דבר לא ישאר צורך לא מובן. הוא לא הרפה ממני ממש עד הארוחה. העיקר שלא נסעה, העיקר שנבין בצורה הנכונה ביותר את הבחורים ואת דרכם.

ביום שעזבו מצא מייק רגע אחד שבו הפס אותו לבד, בא בשקט בצניעות להגיד שהיה מצב, להגיש שלום. אמרתי אז: "מילא, הולכים הבחורים לארץ, עוד יחזרו, עוד תודה הזדמנות לפגוש אותם פה בין הטאנקים".

"השתדלנו ללמוד חזק באלול... אך היו מעט הפרעות, וכאן אני נזכר בתקופת ההפגנות, חלק השתתפו... וזה כמובן הוציא אותם מהלימוד... אני אישית לא הייתי כלל בירושלים אפילו לא בצעדה, פשוט אני עצמי הייתי די בספק בקשר לעצם ההפגנות וצורתן וכשזה הצטרף לביטול תורה (לא רק זה שבזמן ההפגנה כי זה מפריע גם לזמן מה לפני ובעיקר אחרי) ולתנגדות של הרב עמיטל, החלטתי כמו עוד רבים לא ליסוע כלל. ואני מצטער על זה, על אף ששמעתי שבצעדה היה ממש חגיגה ומפגש של חברה מכל הארץ, לאחר מכן הגיע ראש השנה, נהניתי מאוד מראש השנה בישיבה, כמובן שרוב היום עבר בתפילות... היתה אורח חגיגת מאוד ותפילה טובה ונעימה... עכשיו כבר הושבים על הזמן הבא שיתחיל אחר סוכות מתכננים חברותה וכו'...

"עכשיו כבר הושבים על הזמן הבא"
"זמן" שהתחיל אך לא נגמר, אולי נאמר אחרת "זמן" שבו התחיל "זמן"... שלא שיך בו זמן, "זמן" בישיבה של מעלה, בישיבה בה יושבים צדיקים עטוניהם בראשיהם ונהנים מיו השכינה.

נחום רגיל לחברה, לחברה בקבוצה, אותך חברה שטייל איתך ושפעל איתך ובצבא
חברה מהסוג הזה חסרים לו:

א' חשון תשל"ב

"היתה לי עוד בעיה ואולי עיקרית והיא החברה, אולי זה נראה מסבסב ראשון מזור...
אמנם החברה הם דתיים והרבה מהם הכרתי קודם, אבל בכל אופן החברה העיקרית שלי
לפני הצבא היתה הקבוצה עם כל האוירה שכרוכה בזה, וכאן, זה היה ועדיין חסר לי
ואני מתכוון לרוח חיים לקצת "מופרעת" לעומת ה"ריבוועיות" שמתגלה אצל חברה רבים
כאן... אך כמובן בכל מקום מוצאים את החברה ומפתחים הוו..."

י"ט כסלו תשל"ה

"אנו מחכים בכילדון עיניים לישיבות"

ושמגיעים:

י"א אייר תשל"ה

בישיבה אני נמצא רק 3 ימים ולכן עדין לא עכלתי את השינוי... מבחינת הלימוד ה עסק
קשה ומעייף ומשתדלים להכנס חזר לעניינים וזה לא כ"כ קל לאחר הצבא... בשלב זה
נראה שנכנסנו על רגל ימין ולומדים טוב..."

יום ב' לסדר שלח לך

"השעה היא קרוב ל-1.00 אחר חצות אמנם זה אולי נראה לך שעה לא כ"כ מאוחרת, אבל
האמת היא שהמאמץ ללמוד (או להשתדל בכל אופן), רצוף מהבוקר עד חצות הלילה
מעייף מאוד... ובכללםלבד זה שהמאמץ הרוחני, מחשבתי מעייף יותר למשל מהתעסוקה
בצבא... שם הפעילות היתה יותר גופנית כך שלא היו הרבה הזדמנויות שהתדרמה תפול
עליך, ואם היו הזדמנויות כאלה, באמת היו נרדמים. אך כאן יושבים ללומדים צריכים
להשקיע מאמץ שהראש לא יכול על הסטנדרט ויחסוף תנומה..."
אך נחום תפס גם את הצד השני שבבן ישיבה את העבודה העצמית בהתנהגות, בפדיות:

ח' תמוז תשל"ה

"פשוט מה שאני מבסס עכשיו זה להשתנות לכוון השני דהיינו להפוך בן ישיבה גם בהתנהגות,
וזה כמובן קשה מאוד, בישיבת ההסדר שהמסגרות ההיצוניות כמעט ולא משתנות וב"ו
צריכים לשנות דברים פנימיים, יותר, אני מקוה שאני מובן אם לא אז בהזדמנות בע"פ,
פשוט אינני אוהב להסביר את עצמי על הכתב..."

זמן קיץ עבר ואחרי זה גם "אלול" כיצד עובר זמן "אלול"? מה נחום חושב על ההפגנות
בזמן הלימוד? וכיצד מתכוונים לזמן הבא?

ופתאום: לא!!!

גדול הוא הכאב. אני יכול רק לחזור ולהביע את השתתפוהי והשתתפות כולם, ממפקדים
והוזיילים שחכירו את "נחום ומי"ק" הי"ד בצער המשפחות.

סגן יוסי ברסלר

"צר לי עליך אחי, נעמתי לי מאוד, נפלאותה אהבתך לי מאהבת נשים"

(שמואל ב' ב')

נחום, אה וב נפשנו אחינו היית בהנהגתך ואבינו בתורה
כל כך צעיר, וכה מרוסס היית כאשיותך
נשמתך הטהורה שפעה חסד ואורה
לא זכינו לה אלא אחר ה רבה צמצום של גבורה
בחסד ואמת פעלת בעולמות
גדולה ותפארת לך שמת לעשרות

חורבן בכסלו ודינין מודעפיך
חבל על דאבדין ולא משתכחין
חכול נא קודשא בריך הוא על עמך הסובל
ורצה נא בקורבנם זה, שושנתם של ישראל
את בן העליה, העליה אליך לעליותך
רצה והמטר לנו אור חזור בסוד *ה' 11/21* *

נחום, חיוכך ותמימותך הדהימו הכל בתוקפם
הכיכר הצלחת להפרות ערבה וציה משממותם
מה נאווה היה צחוקיך, מה יקרת לנו כדברך
כמה עולמות ורקיעים פרנסה בעושר אמירתך

צר לי עליך אחי, ידיד נפשי
- נעמתי לי מאוד
שמים וארץ מסקו מרינונם
לכן של חבריך הושט לשית ושמה
חכול נא קודשא בריך הוא על עמך ושמע צווחתם
ורצה נא בעולתנו, וחל זו התמימה
אין בפינו נוחם ודברי ריגועין
חבל, חבל על דאבדין ולא משתכחין.

זאב לוריא

חסרון בולט וכואב

מישהו מטלטל אותי משנתי - הלילה אין לי שמירה, מה קורה כאן? אני מרכיב את משקפי, זה נגה עומד, מתנשם: "שמואל, אתה ער? פניגשטיין וליבוביץ נהרגו". - "מה?" הקריאה מה דהדת באוזני, פניגשטיין, ליבוביץ, נחום ובנצי - לא יתכן! אולי רק נפצעו, צריך לעזור. המחשבות רצות והמוח מתקשה לעכל, אבל האמת מרה, מרה מאד. נוסעים לירושלים, קשה לדבר. כל הפעולות נעשות במהירות וברסט, השתיקה משתלטת עלינו...

לכתוב על נחום ובנצי הי"ד זה מן הדברים הקשים ביותר, חסרונם בולט וכואב, ובמיוחד לאנשים שהיו איתם והכירו אותם מקרוב, ודווקא משום כך קשה לעכל שהם לא יחזרו. אנו מרגישים כי רוחם וישותם נמצאים איתנו. כתיבה עליהם היא השלמה עם המציאות האכזרית - יתמות!

יום חמישי בבוקר, נחום הי"ד סיפר לי על כוונתם לנסוע לשבת לרמת הגולן. "אם נסע ביום שישי, שח לי נחום, אנחנו עלולים להיכנס לשבת, לכן ניסע היום אחר הצהריים, ובלילה נעשה משמר".

לאחר ארוחת הצהריים נכנסתי לחדרם. מתלבטים - לנסוע לא לנסוע. מהישיבה ברמת מגשימים לא היתה תשובה ברורה. "אבל הבטחנו אז חייבים לנסוע". התארגנות מהירה ולדרך - זו היתה הפעם האחרונה שראיתם, וכמובן ביחד!

סועים הם האנשים המתארים דמות על-פי מעשים חריגים, יוצאי דופן. דמות אפשר להכיר על-פי התנהגות כללית ומתמשכת. נחום ובנצי היו קודם כל בני תורה שאה רוב מרצם וכחוס השקיעו בלימוד, ואכן, ראו פרי בעמלם. כמה נעים היה לשב מאחוריהם ב"סדר", לזרוק סברה, ולקבל סברה הפוכה, לזרוק קושיה, ולקבל היריון או להיפך. היה לימוד אינטנסיבי ומפרה, ופתאם אתה יושב ולפניך שני כיסאות ריקים, וכשמישהו מהישוב עליהם כאילו זרה מלח על פצעיך הפתוחים. הם לא ניתקו עצמם מן המציאות. בעיות רבות עמדו לנגד עיניהם: צבא, מדינה, חינוך, הדרכה, מוסר לחבר, התנהגות בין אדם לחבירו, ועם כל זאת הלימוד לא נפגע, ולהיפך נראה שראו סעד בלימודם לפתרון בעיות רבות.

קשה לכתוב! כל מלה מקטינה ומגבילה. עדיף להשאירם ברוח ולא לנסות להעלותם על הדף.

כתב בספר של"ה הקדוש, שיאמר כל אדם פסוק המתחיל באותה שמו הראשונה, ומסתיים באות שמו האחרונה, אחר הפילת י"ח.

על שם נחום מופיע הפסוק: "נחמו נחמו עמי יאמר אלוהיכם" (ישעיהו נ').
אכן זקוקים אנו לגיהומים.

על נחום - ואולי יותר עלינו

לעיתים קורה הדבר באמצע הסדר. אתה יושב או עומד שקוע כולך בוויכוח קולני על פרט מסוים בסוגיה, ולפתא אתה נאלץ דום, חסר קול אחד! חסר קולו של ה' ה' גיון הישר של נחום. הכיסא המיוחס שלפניך מתערפל, ותמונות צפות ועולות, תמונות של נחום עומד בשקט אופיני בתוך ההמולה ומגן על שלו. תמונות של נחום יושב באחד הערבים ומרצה על הצועת הנוער ודעתו על תופעות שונות בה. תמונות של נחום עונה בגערה: "אין זמן עכשיו", על נסיון להתחיל בשיחת חולין. לאחר רגע הכל שב ומתבהר, ואתה משתדל להמשיך במקום בו נקטעה דרכו.

בפעם אחרת אתה שוכב בחדרך בשעת לילה מאוחרת, העיניים עצומות, ואתה שומע, רואה אף נחום מנסה לשכנע אותך להצטרף ולנסות ולעזור לאותם במחזור שלא שפר מצבם כשלך. הוא עצמו אינו בטוח בצדקתו, שמא על ידי העזרה והקדשת הזמן לחלש פוגע למעשה החזק יותר במצבו הוא, כך מתברר לאחר מכן, אמר אביו. אולם רגש החובה והרצון לעזור מתגברים ומכריעים כל חישוב הגיוני. כך מסופר על משה רבינו במדרש, שנמשך את העדר על-מנת להציל סלה שאבד, והרי המקיר את כל העדר? אלא שבזמן שהולכים להציל, אין עושים חשבונות. השעות הקטנות של הלילה מניעות, ולמחרת מחכה יום ארוך, ונחום אינו מרפה, אינו מתיאש...

הרגעים הקשים הם רגעי העצב שבתוך השיחה. פורים, רגעים של התעלות והתרוממות בשמחה של מצווה, אתה מתעייף מן השירה והריקודים, ויושב לרגע אל כיסא, ולפתע אתה מרגיש שמישהו חסר, נחום! השמחה ישנה, כמוה הן תרוממות, אבל השלימות חסרה. תמיד תמיד פינה קטנה של עצב.

לעיתים אתה מצליח להחניק את העצב, לשכוח את צער החיים שנותרו עימנו, ורק להעריך את גודל מעלתו. כדברי הגמרא: "במקום שהרגלי מלכות עומדים, אין כל בריה יכולה לעמוד". ואז אתה אומר לעצמך: למעשה הוא לא אבד, הוא רק צעד צעד אחד כלפי מעלה, ושם הוא ממשיך להיות קיים, כמאמר ו"ל: "צדיקים במיתתם קרויים חיים". צדיקים במיתתם נקראים חיים - ולא רק נקראים, ההרגשה אינה מרפה, הם לא הלכו, פשוט לא יתכן, דמויות כה נהדרות שרק בחסרון ניתן להתקרב להערכה אמיתית של דמותן, מסרבות לידום, מסרבות למות, לגזול ולהיעלם.

הסיפורים עוברים מפה לפה, ונראים כמו סיפורים על חבר'ה שישבו מחר. ובאותם רגעים בהם מתבהרת לפתע ההכרה כי אינם, כי לא ישובו עוד, רוצה ועקה אדירה לפרוץ והלב כמעט נקרע. כה הרבה תקוות, חלומות שנארגו בצוותא, שנות חיים ארוכות שלא פעם צויירו בדמיון. ועתה נצטרך להמשיך בהם לבד. אולי לא לבד, דמויותיהם, אישיותם, ממשיכות ללוותנו, ומסרבים לנו לקלוט שהלכו. רק בעיה קטנה סיפור חייהם הידוע מסיים בגקודה מסוימת משם הוא נפך נעלם, אולם ההרגשה אינה מרפה. הם לא הלכו.

ואולי ה הרגשה היא גם האמת, הם אינם רחוקים מעימנו, יושבים בישיבה של מעלה, קוטפים פירות עמלם, ומלמדים זכות על אותם שטרם זכו להגיע למדריגתם, וממשיכים לעמול בישיבה של מטה.

טוביה פרוכטר / ישיבת "הר עציון"

רואת האדם העמקת הגדולה והפנימיות בלי לברוש
רק בתנאי שיהיה מן המבקשים דרך אמת לאמיתו מבלי
להונות את עצמו, כמו שאמר לא תנו איש את אמתו
באלף.

(רמ"ם מקוצק)

לא יודע איך זה. אני זוכר יום יום, יום יום. לא יודע איך זה. אני צריך לכתוב ה כל כעת
עוד השבוע; מפחד שאשכח.

על מה דיברנו אז?

שהיה איש אמת. שהיה למדן. שהיה מתמיד. שהיתה לו מסירות נפש לא נורמאלית ללימוד. שהיתה
לו מסירות נפש לא נורמאלית לחניכים שלו.

... ללחום על אמת, זו כבר מעלה הרבה יותר גדולה מאשר להיות איש אמת. יש אדם שהוא איש

אמת, אבל להיאבק על האמת עד תום אין הוא מסוגל. אין לו ה אומץ לכך. אתה צריך המון אומץ.
והאומץ - הזה - זה דבר גדול...

...אני כשלעצמי אני חי באמת. לא אשקר - ומה שאני חושב - אעשה... אבל אם יבוא המ.פ.

ויאמר שקשה, ויסביר, וינסק, לא אבוא ואלחם על זה עד הסוף.

הוא - לא. נאבק עד הסוף, התווכח, עמד על שלו. בלי הירוצים, התחמקויות, בלי פילוסופיות של
הצטרפות עצמית.

"... - היה חוקפן. פעם המ.פ. זרק אותו משיחת פלוגה כיוון שלא היה יכול לעקשותו ולדביקותו.

אתה מבין... האמת שלו לא היתה משועבדת לאנשים או לורמים מסוימים. אלא זו היתה האמת שלו.

לא היה מושג כזה של הונאת עצמו. באיזה שהוא מקום כל אחד שמנהיג חברה, נדרש לעיתים לעשות
דברים לא אמיתיים. אצלו לא היו דברים כאלה.

הוא היה "מנהיג" - והמנהיגות שלו היתה אחרת. לא המנהיג ב"מודע", פשוט ה לכו אחריו. הכל היה
פשוט. לא ראה במעשים שעשה דברים גדולים.

...לכן שהחברה דיברו על זה, וחלקו, והעריכו, לא ייחס שום חשיבות. עשה מה שצריך לעשות.

וזהו.

פעם אחת אמר לי שהוא רוצה להגיע למצב שקשה. סך הכל בחיים שלי קל. אף פעם לא היה קשה לי

היה יום אחד ששה. אחיה לבר בגדוד. אף אחד לא ידחוף אותי לעשות. אעשה

לבר לראות אם אני עובר לבד.

היה בא ומסביר לך. היה מנסה לשכנע אותך להיות "חזון = איש/ניק".

אם העזרוב אינו מועיל וטילטלת - עברת על איסור שבת. ואם הוא מועיל - מה הפסדת בכך שלא טילטלת.

אל אובן שלא כראי - לא היה אדם ששום דבר לא היווה אצלו בעיה. סך הכל הדרך שהוא הלך בה היתה יכולה להיות דרך מאד שטחית, אפשר ללכת בעיקרון על ל"חומרא" וזה קל. לעצמו היה באמת כך, החמיר עם עצמו עד מאד. אבל לגבי דברים שנגעו לציבור כולו - די החלבט עם עצמו. החלבט בעצם הדרך לחומרא. היה בא להתייעץ. היו לו לבטים גם באמת ה פנימית שלו.

... אתה יודע, הדבר הראשון שיצא מפי כששמעתי על מה שאירע: - ה וא היה "הסדרניק" האמיתי. כמו שהיה צריך להיות. מהישגים והטובים. אמר פעם: "בעצם אנחנו הסדרניקים ולא חיילים". זו לא היתה הגישה הפאנאטית שעד הסוף אנחנו לא חיילים, בפירוש לא. אנחנו צריכים להביא יותר את הישיבה.

היה מדריך "בעזרא".

בעתון היה כתוב עליו "היה אהוב על חניכיו". כל מלה נוספת היתה גורעת. באמת היה אהוב על חניכיו.

סך הכל - אנשים מאד אהבו אותו.

בטיול האחרון, בסוכות, הלך מאחור. הלך לו עם ה"עם". לאיטו, כמו שתמיד היה הולך. צחק אתם, דבר אתם. אנשים פשוט היו מוכרחים להתקרב אליו. היה טיפוס מושך כזה על אף הדרישות שלו מאנשים. אולי משום שהדרישות שלו מעצמו היו חמורות יותר, אולי משום שעשה את זה בתמימות, בפשטות, ובשיא הכנות.

פעם אמר, ואלו היו המילים שלו: "בהדרגה - צריך לדעת לסלוח". תראה, היתה בו תמימות כזו. כל מעשה שהוא עשה... כשהוא עזר למישהו זו היתה עזרה כזו, תמיד בחיוב, תמיד טוב. אפילו שבאופן כללי מבהינה פיזית היה קשה.

בפסח האחרון כמעט ולא אכל, מחשש חמץ. חבר יצא הביתה והיתה אפשרות שיביא דברי מאכל כשרים לפסח. הוא אסר עליו, בפירוש, שלא יקפוץ לביתו, בשום פנים ואופן. "החופשה שלך היא של עשרים וארבע שעות ואין לך זמן".

אליו הוא קפץ גם בלי שביקש ממנו. תמיד. גם בחופשות של עשרים וארבע שעות.

לא. הוא לא היה אדם שלם.
השאלה היא, כמו ששואלים חכמי המוסר. אדם עובד על עצמו או לא עובד על עצמו?
אדם עובד ה' באמת או לא עובד ה' באמת.
העניין הוא "עבודה עצמית" "הינוך עצמי".

כשמת שמואל הקטן, הלו מפתחו ופנקסו בארוננו...
אמרו: מלכים מהים ומניחים כהריהם לבניהם, עשירים מהים, ומניחים עושר לבניהם.
שמואל הקטן נטל כל החמדות שבעולם והלך לו.

שמואל ריזר

המהלומה ניתנה בלֵטף. מהלומה עזה שפצרה פצע בבשר ההי, פצע עמוק ומייסר, אשר בלמנות הראשונות הביא להלם כבד, לחוסר הבנה ואי-אמון. מִין רִיקנות איומה ומכבירה אפפה את כל כולך, וכקורי עכביש המאיימים לחבוק ולחצוק את כל תוכך פנימה, באה המועקה. וכשהחלה ההבנה לחדור פנימה, וזו באה לפיטה ובכמויות קטנות, וכנראה שלעולם לא תהא הבנה שלמה וסופית. הרי הרגשת שחרמשו של מלאך המוות חתך גם בך מן הבשר ההי. יגון כאב וסבל צורבים גם בליבך וכל כולך אפוף במִין עולם של סיוטים איום צורב ומכאיב. עולמך שלפני כן היה כה שלו, כה רגוע. כל הבעיות והטרדות נראות קטנות ודעירות ביחס. כאב ותחושת היגון טרם צרבה, וכעת באה תחושת המוות והיא נושאת עמה יגון צורך ואתה אינך רוצה להאמין, להבין, לקבל.

כל מקום נושא עימו מזכרונות החברים, וכל רגע של חלום והרהור נמשא אותך אליהם. למן המפגש באוהל, שם בין חולת-סיני, כשאתה רואה את נחום הישן שם למולך במשך חדשים ארוכים, ואתה רואה את צחוקו, חיוכו, תגובתו ותנועותיו, אתה נזכר בבדיחות, בסיפורים, בעקיצות ובזיכוכים. מול עיניך צפות תמונות שונות למִין העמידה הבלתי-מתפשרת על עקרונות הדת, כתפילה במניין ובזמנה בכל החגים, מינימום של חילולי שבת למיניהם, נתינת צביון "שבתני" ומיוחד לשבתות האסורות שבין החולות, ועד לאותו בקבוק של יין שחלק הוא אתך בליל הסדר כדי לקיים מצות שתיית ארבע ברוסות למחרית. ובישיבה, רואה אתה אל מול עיניך את הדיונים והזיכוכים הרבים שערכתם הן בנושאים כבדי משקל שדרשו מחשבה וכבוד-ראש, והן בנושאים שהיוו בימה להידוהי לשון והלצות למיניהן. עומד הוא מנגד עיניך, דמות בן ישיבה רציני, מעמיק, וחבר נאמן בכל עת. ובכל רגע אתה רואה את הקוריוזים והפרטים הקטנים, הבלתי חשובים לכאורה, אשר מרכיבים את הרקע לכל האישיות והדמות העומדת מול עיניך תדיר.

בראשונה אין צער, רק געגועים, אבל בשעה שחודרת לאיטה ההכרה, ואתה עומד תוהה ולא מבין - בא הכאב. ושוב רואה אתה לנגד עיניך את מייק מחייך ושיניו מבהיקות מלובן. רואה אתה את הליכתו המרושלת קמעה, את מעילו למגורו תדיר ועמוס שכבות ללא ספור של שמן ולכלוך, את מנהגיו השובבים וחיתוך דיבורו בעל ההיגוי האמריקאי החביב כל כך, את מנהגו המקודש לצחצח שיניו בזקק וערב, ובעצם בכל הזמנות במשך היום, כדי לשמור על בוחקן ולובגן. זוכר אתה באהבה את תמימותו וישרו, את סיפוריו הרבים על "גיליגן" - כלבו הנאמן, את מסירותו לחבריו, כיצד געשה הכל במִין חיוך של משובה ובטחול עצמי, ואף הטעויות המרגיעות ביותר היו אצל מייק עומדות במִין טבעיות, שהרי מי עמד בפני חיוכו והינו התמים-ילדותי קמעה. הדמעות כבר עומדות בעיניך, הכאב מהלחל בנשמתך פנימה, ודמותו של בנצי ניצבת לפניך. גבוה, בוטה, נוסך שקט סביבותיו, ושומע אתה בבירור את עקיצותיו הציניות הבלתי פוסקות, שומע הֵנך את השיחות הרבות על נושאים שונים ומגוונים את ניתוחי הסוגיות, והשאלות בלימוד לכל גוונים. והכל - בעומק ובהיקף המקסימאליים, כאשר הסדר המופתי המאפיין אותו שולט בכל.

הזעקה פורצת ועולה. הרי עכשיו הם כבר לא יהיו איתנו. לא עוד יקרינו סאישיותם בבית המדרש, לא ינחתו סוגיה, קולם לא יתנגן בלימוד, וזמרתם לא תשמע סביב שולחן השבת. הם לא יהיו איתנו

בשעות קשות של שיממון, תהייה וחיפוש דרך. לא נוכל עוד לרדן ולהתווכח על כל נושא שבעולם, לא נגתח עוד בעיות דת וחברה, ולא נעסוק עוד ב הוויות דאביי ורבא, ונחלל - כה מייסר, כה מכאיב.

המילים ריקות מתוכן. כלום ישובו בלורית זהובה משתובבת, חיוך מלא קסם, הליכה מתגדגדת ויצ גרמית? וכי נאזין להדי צחוק מתגלגל, קול מזמר, בדיחה עסיפית או נראה כסף חולצה המשתובבת ברישול? האם ישובו מבט ערמומי מלא פקחות, או עינים צוחקות, קנרסיות? חיים של חדרוה ותסיסה הפכו לאין, ואנו הנשארים ממשיכים, כואבים ומחייסרים בתחושת היעדרם של הנופלים עמם ראינו חיים. הפצע פתוח וצורב, החתך מייסר בבשר החי ואנו נושאים עמנו תובה ודמעות.

הדמעות כואבות, צורבות ופוגעות. החלל אשר נפער לא יתמלא עוד לעולם, ואנו ממשיכים, ואיתנו הם, לצידנו הם פוסעים בלי הותר תווי רגל.

יעקב זלוטניץ

היה איש אמת ואיגו

"נחום", אמרו לי וסתמו. ניסיתי לדחות את המהלומה, להיתלות בשאלה - איזה נחום? "נחום שלנו" - פירשו.

עד עכשיו, כה מעט וכה הרבה - אחרי. המלים והתוכן "נחום שלנו" מתדהדים באוזני. השייכות הזו שהכל הרגישו בנחום, ה"שלנו" שחשנו בו, מתאכזרים אלינו ומעצימים את תחושת הקריעה שנקרעה מאיתנו. אין זה חבר שנפל או ידי נפש שאיגו, זנח חסרון בנו - בגופנו. קרע "שלנו" שאבד.

כשני מעגלים שונים של פעילויות זכיתי להכיר, ובשניהם הצליח לחדור אלי ולקדם בי חלק משלו. הוא חדר אלי כאל יחיד, וכאל חלק מחברה. אולם לא דייקתי, הוא לא "הצליח" לחדור אלי, הוא לא היה זקוק להצלחה, הוא פשוט חדר בכוח עצמיותו ואישיותו, ומיקם בי ובחברה את "החלק משלו". חלק זה הפיץ סביבו את תכונותיו של נחום, ואין אדם וחברה יכולים להתברך בתכונות טובות מאלו.

הכרתי את נחום הי"ד כחבר להדרכה ב"עזרא" וכחייל בפלוגת ההסדר. בשני מעגלי פעילות אלה הוא ביצע את תפקידיו ככל שביטוינותו הברוכים איפשרו לו. אם אגדירו כחייל וכמדריך מעולה, אחטא לו. הוא היה איש אמת, ולכן לא היה חייל מצטיין, אולם היה הרבה יותר ממדריך מעולה.

האמת האישית שלו הייתה בעבורו אבן בוחן מרכזית להסתכלות על הסובב אותו. כשרונותיו ומרצו נוצלו לפיזור עפר נוחות הכלל ולניפוי נוחות הפרט, לקילוף טיח ההשלמה ולהסרת אבק היומיום מעל האבן היקרה לו. שאלותיו הסורדניות למפקדיו ותשובותיו הפסקניות להניכיו, היוו מכשירי ליטוש בעבורו. כל סוג של חצי אמת נחבר, וכל זווית של חמקנות חודדה.

לתוצר, אבן הבוחן המשולמת, הוא פתח צוהר בדמות אמת המידה ההילכתית. רק דרך חלון זה אפשר היה לחזות בצפונות האבן וליהנות מאור יקרותיה. נחום, שנתנה מן המציאות המתגלה דרך נקודת ההשקפה שהאבן נתנה לו, מיהר לשתף ככל יכולתו את החברה ב מראה זה. ואכן, החברה חונכה והושפעה. המציאות הצה"לית זרחה משהו, והשירות קיבל גוון של ייעור. הוציאים רזו את צמאונם, והספקנות פינתה מקומה לערכים.

עתה, שנחום איגו, אן שואל ואין עונה, והאבן מצטעפת בדוק של אבק, והמראה מיטשטש...

משפחה פתאום חסר

כשקטנים, אף אחד אינו חסר
כולם יחד, בכחול-לבן
כולם יחד, באים, נפגשים, מפצחים גרעינים
רבים, משלימים וגדלים.
ואף אחד אינו חסר.
אחר כך -
זה הולך לכאן, וזה - לשם
ומדברים על מדים ועל כלי-ידי ועל "הסדר".
ופותחים לחשוב
מי יהיה הראשון שיחסר.
ומדברים
"על מי שמסתובב ברצינות"
ונהגים לראות אותם פנים מדי פעם
כי אף אחד אינו חסר.

אבל אחרי הרבה זמן שלא נפגשים
ופתאום כולם נפגשים באיזה הר עם הרבה שורות *פ' 227*.
כי משהו פתאום חסר.
ככה זה, כשגדלים: מתחילים לראות -
שמישהו פתאום חסר.
ונזכרים -

בחולצת ה"גולף" הלבנה ובסוודר האדום,
ובקול, שהתחלף לפני שנהיים-שלוש.
ובמכנסים שהתקצרו מעל לקרסוליים.
ומתחילים לראות, שגדלנו באמת.
כי משהו פתאום חסר.
אבל -

איני יודעת מה קרם קודם:
שגדלנו, אנו שמישהו חסר.

נחום כמדריך

הגענו לסניף במוצאי שבת. הסניף, השוקק חיים כרגיל, היה דומם וחשוך יותר מתמיד. מודעות אבל ועקו מחקירות: "נחום איננו".

מועקה עמדה באויר, הצקה בגרון, "בן משהו השתנה" - איננו שוב את האותיות השחורות את שמו של נחום והן לא נתנו לנו מנוחה.

רק לפני כמה שבועות עמד כאן עם כמה מחבריו, וכעת שוב הוא כן במסגרת שחורה!!! כמה חבר'ה היו בסניף חיכו ברמפה. נפגשים באחד הבהים, כולם.

השקט העיק עלינו כל כך שיצאנו לשם לבד, כל אחד ומחשבותיו. ניסינו לגבש את מחשבותי המבולבלות ולהתחיל להיזכר לפי הסדר.

כשנחום בא לראשונה? לא! הוא היה המדריך של הבנות ואני זוכרת חוויות מיוחדות. ביום הסניף במסיבה, צחקנו כיצר הביט על התוכניות בפה פתוח, תנוחה אופיינית שאחר כך היברנה כל כך.

במסע פסח - המפל הגדול סמנו נפל נחום כשסייל בווארי בהיותו צעיר יותר. המסעות הקטנים בחופשות, לאחר מכן.

אני זוכרת את המסע לוואדי קטלב. היה חם מאד ואנחנו התנהלנו לאיטנו. במידה הבנות. נחום מיהר, לא רצה שנתייבש אי שם הרחק ממקום ישוב, וניסה להחיש את הקצב הוא החל להוריד מהבנות את התרמילים שהכבידו עליהן ומסר אותם לבנים שיעזרו בסחיבה. הם לא רצו במיוחד לבצע את המשימה. "אני טוחב רק אם מביאים לי אחר כך משהו לאכול".

"תנאים העשה אתה יודע איפה" - אמר לו נחום והבנים סחבו את החיקים. לאחר זה היה מחנן - מחנה - עוד מסע לילי לוואדי המעיינות. נחום אבד עם כמה חברה, מצא את הדרך הנכונה, אבל איבד את החבר'ה שאיתו ושוב יצא יחד עם זונגמלר לחפש את האבודים עד שנמצאו.

החלה שנה חדשה. היו המון חוויות אך מוזר, נחום חי כל כך בתוכנו! עד שהיה לנו כחבר, כחלק מן החברה, אי אפשר להפריד את הפעילות מנחום. הוא היה המנהיג. הוא לא כפה זאת עלינו, אנחנו קיבלנוהו כחבר והוא הרריך אותנו כחברה מן הקבוצה.

זרם זכרונותי הזרוע מעט כי הגענו לבית.

נכנסנו וחייכנו לשאר החבר'ה. ניסינו להתעסק בכל מיני דברים אולם לא הלך לנו. השם נחום לא עזב את מוחינו הפרוע. נחום שוב נחום ושוב נחום.

לאט לאט באו עוד בנות ועוד בנים בקבוצות דוממות. כל אחד נכנס בשקט התיישב ללא רעש.

ישבנו יחד בשכל אחד חש את אשר מרגיש חברו.

שוב לפתע כמו לפני שנתיים ישבנו אותה הקבוצה, חסר נחום.

לפנינו עמד נחום. ישב נחום, רץ נחום בחולצה לבנה ובסוודר אדום, במכנסיים (קצרים) לבנים ובחולצה חבלת. בחולצה משובצת ומכנסי חאקי. נחום בהרבה מן המצבים שהכרנוהו בהם בעת הפעולה בשבת, בטיולים במחנות בוויכוח, באוכל, בכל בכל.

שרנו את "קול ברמה נשמע" – במנגינה העצובה שנחום אהבה כל כך, והוא שלימדנו לשיר אותה. השיר כל כך הביע את רגשותינו עד שרמפנות צצו לי בעיניים. "קול ברמה נשמע, נחי בכי תפרורים – רחל מבכה על בניה. מאנה לנחם על בניה כי איננו. כה אמר ה' כנעי קולך מבכי ועינייך מדמעה, כי יש שכר לפעולתך, נאום ה', ושוב מארץ אויב, ויש תקווה לאחריהך ושוב בניס לגבולם".

עם מילות השיר, הצטיירה תמונה המשאית החשוכה, במסע חנוכה, בחזרה מטיול ליופמים לרמת הגולן. נחום שר ואנחנו חוזרים אחריו שורה אחר שורה. אחר כך שרנו עוד כל מי שירים עזובים, נוסטאלגיים, מן הסוג אותו אהבנו לשיר בקומזיצים או בערבי שירה עם נחום. לכל אחד היו זכרונות בכל מצבי הקופות, מאורעות, נחום ביום הסניף, נחום בנשף פורים, נחום במסע פסח, נחום בקומזיץ, נחום במדצח טירים – סימניון.

עדיין עומדת לפני עינינו התמונה של הבטלה מתחת לעצים ליד חדר האוכל בגבעת מיכאל. נחום שוכב במיטה שדה, כל החברה מסביבו מרברים מתוככים וצוחקים, הוא היה המרכז. לכולנו עוד זכור כיצד העיף דקות מועטות לפני שבת את חנה ורחל על שהתפרעו (ידוע שלא יספיקו להגיע לירושלים). נחום במחנות – במסע הלילה כיצד הפחיד אותנו בחבלים שסחבו הוא והבנים, ובלילה השני כשהבריו באו לעבוד עלינו והתחפשו לאסירים, כיצד נחום תרם להפחדה.

נחום במסע לחר הטיסיים, נחום של כל שבת ושבת. נחום המדריך, נחום החבר, נחום האדם האהוב על כולם.

זכרנו את הזמן האחרון של ההדרכה, את יום הסניף השלישי שהוא היה בו אהנו, המסע לסטף ואת פעולת הסיכום. במיוחד את אותה פעולה שהעביר לנו נחום האדיש בה גם הוא לא היטווה מספיק את התרגשותו.

בשנתיים אחר כך למרות שגמר להדריך אותנו, פגשנוהו הרבה. מאד התגאנו בו כשבא פעם במדים לסניף.

כל פעם כשפגש חברה שאל, התעניין, דרש בשלומנו.

בסוכות האחרון יצא אהנו למסע, הוא השתנה ואנחנו השתנו אולם המערך החברתי נשאר כשהיה.

נחום נשאר המנהיג והמדריך. הוא העביר לבנים פעולה, במסע עצמו הלך בסוף, כרגיל, מדבר עם החברה.

בלילה לנו ברמת מגשימים.

במקור לא זזנו מיד. נחום העיף את בנצי לירושלים משום שנהג כטרקסור ללא רשות. החבר'ה התמרמרו: "מה פתאום שבנצי יחזור, האט הוא הינוק? ובכלל, נחום מרגיש את עצמו, הוא כבר לא מדריך שלנו".

החבר'ה החליטו שבנצי לא יורר.

לנחום זה לא היה איכפת, הוא ישב גאה על הרצפה ליד המשאית וצייר בענף עץ קטן משהו על החול, גאה כתמיד.

הבנים ירדו למטה בהפגנות.

שאלנו את נחום האט הוא חושב במפת שזה יעזור ושהוא יצליח להשפיע על החבר'ה, בנים בני שבע עשרה.

נחום היה בטוח בעצמו.

לאחר זמן לא רב נסענו בלעדי בנצי. הוא הגיע אחר כך עם עוד חבר בטרמפים. בנחל ירדו כמה חברה לאפיק עצמו ולא המשיכו כמו כולם בדרך העוקפת את הוואדי. נחום ירד איתם אחראי כתמיד.

אותו ערב חזרנו לבחינו איש איש וזכרונותיו עמו.

"ויד על דאבדון ולא משתבדון"

מובא בגמרא: "מלך שמת - בנו מולך תחתיו, תלמיד כחם שמת - מי יתן לנו חליפתו מי יתן לנו תמורתו". ופירוש הרברים, כפי ששמעתי ממורי ורבי הרב גולדויכט שליט"א הוא, כי ישנן שתי סיבות לצער על המת: האחת היא רגשית - צער פשוט על קרוב שמת הנובע מאהבה אליו, והסיבה השנייה קשורה בכך שהמת מילא תפקיד מסוים, ועתה נשאר אותו תפקיד עזוב מבלי ממשיך. על הצער הנובע ממניעים רגשיים נאמר: "גזירה על המת שישתכח מן הלב", כי כך בנוי האדם, שצערנו איננו תמיד אלא תולף. וזהו שאומרת הגמרא על מלך שמת, מבחינת הסיבה הריגשית אז - "גזירה על המת שישתכח מן הלב", ועל המשימה שהמלך השאיר במותו ולא ימשיך למלא, עליה נאמר בנו מולך תחתיו.

מה שאין כן תלמיד חכם שמת. על הצער הרגשי שייך לאמר גזירה שישתכח, אבל לא על התפקיד שהתלמיד חכם מילא. שהרי מציאות היא כי תפקיד זה נשאר פנוי מבלי ממשיך. כאן לא שייך לאמר שבנו ימשיכנו, שהרי העובדה שבנו יכול להיות תלמיד חכם, אינה מנוגדת לכך שגם אביו יהיה תלמיד חכם. אדרבא ככל שהזמן עובר, גובר הצער, הואיל ותופסים יותר מה יכול המת להעניק לנו. ודומה הדבר לתמונה המונחת צמוד לעיני האדם, אך שאינו יכול לעמוד על מהותה ותוכנה, וככל שמרחיקים אותה מעיניו הוא תופס ביתר שלימות את תוכנה וכוונתה. על נחום הי"ד אמר ראש הישיבה שלו, כי צפו ממנו שיאיר עיניהם של ישראל, צפו ממנו שיהיה גדול בדורנו. ואמנם כל מכריו חשבו כך. אך גם בשנותיו הספיק ללמדנו הרבה - ובכל התחומים: בלימוד התורה, בדברים שבין אדם לחבירו ובדברים שבין אדם למקום.

זוכר אני את עשרת ימי חשוב ה של שנת תשל"ה. נחום היה אז בחופשה מן הצבא. ה וא ניצל את כולה ללימוד בישיבה. זכיתי אז להיות החברותא שלו. ומי שלמד עם נחום הרגיש מה זו גאונות - הדרך בה למד והוא מנתח את דף הגמרא ומפשיטו. הן זמן מועט לא הרגיש אדם, כי נחום בעצם אינו אחד מתלמידי הישיבה. איש לא יכול להעלות על דעתו, שנחום נמצא בחופשה צבאית.

הליכותיו של נחום והתנהגותו בחברה היו ספר מוסר, ספר שניתן ללמוד ממנו רבות. נחום היה תמיד משכמו ומעלה בחברה - גם בשיכלו וגם במידותיו. ברם, מעולם לא שכח את האחרים. נחום מעולם לא אמר - "אני את נפשי הצלתי ושלום עליך נפשי". בכל שנות חייו היו אנשים שזכו לטיפולו האישי כחברותות שלו הן בלימודי הקודש והן לימודי החול. במיוחד בלט הדבר בימינו האחרונים - הוא היה מתרוצץ עד השעות הקטנות של הלילה בין ראש הישיבה, הרבנים והתלמידים, והשתדל למצוא חברותות לחברים שקשה להם, על מנת לעזור להם לעלות על דרך המלך.

נחום למד בהתמדה רבה ויחד עם זאת כאב לו שאחרים אינם לומדים בהתמדה, כאב לו שלאחרים קשה, והוא ראג לעזור להם. בפעילותו בקבוצה לא היתה פעם אחת שנחום סירב לעזור - הוא היה מהמארגנים של כל טיול וטיול בכל העבודות בסניף - יום הסניף, מחנות, ועוד. הוא היה הראשון שהתנדב ולא רבים יכולים להגיע למדרגת מידת החסד שסיגל לעצמו. בימינו האחרונים נודמן לי לשוחח איתו. הוא אמר לי שכואב לו שהחניכים שלו חושבים ללכת לצבא, ולא ללמד בישיבות. הוא השתדל לנוא :

עמדתם בדברים ולשוחח איתם על הנושא ברצינות למעשה הוא לקח כיעור לעצמו לכוון את הנימיו ליש בוחר אך הוא הופסק באמצע המלאכה...

ואכן, החברה ידעה, יודעת ותדע להעריך את נחום בהתאם למה שהשקיע בה. לא היה תפקיד יצוגי שנחם לא נבחר אליו - החל מוועד כיחה לוועד קבוצה ועד למרדכי ולנציג בוויכוחים עם הילוניים. בכל התחומים סמכה החברה בשתי ידיה על נחום, ומעולם לא התאכזבה.

אור החיים הקדוש על ספר ויקראל פירש פסוק ג אומר: "כי כל נפש שהרגו האומות מישראל על קידוש שמו יתברך, הקב"ה רושם מדמו צורת הנהרג ההיא במלבושיו - ואותו ילבוש" אס נקם בלבו". וכן אמר רבי אבהו בשם רבי אליעזר בשוחר טוב מזמור טו: "כל צדיק וצדיק שעובדי אלילים הורגים אותן, כביכול הקב"ה כותב בפופירא שלו. ואמר דוד המלך עליו ה שלום - מזמור לאסף, אלוקים באו גויים בגחלתך, סימאו את היכל קודשך, שמו את ירושלים לעינים נחמו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידך לחיתו ארץ". אמרו בגמרא בסנהדרין: "מאי עבדיך? ומאי חסידך? לא חסידך חסידך ממש, עבדיך וצן ומחייבי דגא דמעיקרא, וכיון דאיסטוד קרי להו עבדיך".

מכל המובאות דלעיל נמצאנו למדים שכל הנהרג מפני ישראל הוא, נקרא מקדש ה', שהרי מה מחמת "שמו הגדול והקדוש שנקרא עלינו זוכה למרדנה של חקיקה במלבושי ה'".

נחום קירש את ה' לא רק במוחו אלא גם בחייו. ואביא דוגמאות מועטות. זוכר אני כשטיילנו באחת השבתות בירושלים. עצרה לידנו מכונית. הגה שאלת את נחום איך מגיעים למקום פלוני, ומיד צעקנו מאחור - "שבת שלום" והגה נסע. זכור לי עדיין מבע פניו של נחום. הוא פשוט הצטער ואמר לנו כי החמצנו הורמנות לקדש את ה' - ובמקומה גרמנו להילול ה'. כאב לו שלא הספיק להסביר לאותו נהג מדוע אין אנו אומרים לו איך להגיע.

זכור לי מקרה נוסף בצבא, ולמעשה זה לא היה מקרה אלא דבר של יום יום: באחד הימים החברה שהיו עם נחום בג'וליס איחרו לקום. קרה שאחד המפקדים עבר ליד האוהל ואמר - "אלה דהיים?" הדבר מאד חרה לנחום, ומאז השתדל להעיר את החברה להפילה והוא אומר להם "אל תשנו באהל בזמן התפילה כדי שלפחות ימנע הלול ה'". אני זוכר, שנחום המיר העיר לחברה על כך שהם נוסעים עם מדים לפני הגיוס. הוא פשוט אמר: איך היראו אם פעם יתפשו אתכם, והרי זה הילול ה' שאין כדוגמתו, וחוז' מזה איך המצפון שלכם לא נוקף אתכם? היה זה היושר של נחום. אני אינני זוכר ששיקר מעודו. אנהנו חסיד מצאנו כל מיני היתרים במקרים רבים, שאין את האיסור של "לא תגב"ה של "לא תשקרו איש בעמיתו", אך נחום נשמר חסיד והעיר לנו על כך. הוא לא גרר אחרי החברה, לעולם עשה רק מה שחשב והשתדל להיוק, נחום, ולא אדם אחר.

"צדיק אבד - לרדו אבד" "ויי על דאברין ולא משתבחין".

"הפניץ באותם החוחים וראה בהם שושנה
של ורד, נטלה והריחבה... אמר המלך
בשביל שושנה זו ינצל כל הפרדס"

(ויקרא')

מסירות נפש והקרבה

העולם נדרס, זקוק הוא להתקדמות, להתעוררות הלב. להגדלת שמו יתברך.
אך הלב ישן. העיניים מתעוורות. ארשיים נעשים להנתנו, סובותיו וחסדיו.
"וחרה אף ה'" "אל קנא ונוקם". קרבות, מלחמות, חללים. אין העונש בא לעולם
אלא ללמד אותנו. קול נשמה זועק "פתחי לי רעיית יונתי תמתי". "כנסת ישראל
נשמות אלו למרום עלו ללמדך, עורי נא".

לא הספיק עין אחת להפתח מקול בכי יחומים ואלמנות ושוב נסגרה היא על עצמה. אך
כשהדור אינו מבין כי העונשים באים לעוררו מתרדמתו, מדרכיו של הקב"ה להוציא
אותנו מהרגלינו הלוכד חושינו, לשנות מהיינו היום-יומיים, לזעזע את הלב, לעורר הרגשות
לשואל ולהפוך איך? למה?

ה"איך" וה"למה" חקפו אותי בלב שיני. קול ברמה נשמע. נהי בכי חמוריים; גם
בסנני. קשה היה לחפוש, לעכל, לשכנע את עצמי שאכן זוהי אמת. לא נחליף חוויות,
לא נלמד, לא נטייל שוב ביחד, לא נרגיש יותר בחוס שנחוס היה משרה על כל הסובבים אותו.

ריאקציית ה"איך" וה"למה" נשאה בתחילה אופי מרדני. כעס וכאב משולבים כאחד.
הדרתה על זכות חיים. וכי לי יותר זכויות? וכי לי יותר יאצויות? אהבת ה'? אהבת הבריות?
"אין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של ה' לכה". וכי נחוס לא מילא את התפקיד?

לא! לא יתכן, אדרבא לנחוס היה מה של הרבה מאיתנו חסר. איך אצליח לשכנע את
עצמי שאכן אמת היא ו"חותמו של הקב"ה אמת" אם לא שב"קרובי אקדש". רוצה הקב"ה
להתקדש, והמשימה מוטלת עלינו. נחוס, ביצע את התפקיד, ואחנו - אטומי הלב והישנים.
בנחוס רצה המקום לזעזע, שנרגיש את הכאב ואת האבירה על כל צער ושעל, שנקרא את הלב
למען נפקח עינינו והעיוורות ונבין שרם שפוך של בני תורה, דם מסירות נפש הוא למען כלל
ישראל. נחוס שבק לו חיים, הגוף אינו, רוח החיים עורנו איתן.
פנימיות קיימת, נשמתו עומדת ותלויה למול עינינו למען נלמד מהם "חיים".

חיים של חסד ואמת של יראת שמים ומסירות נפש.

מסירות נפש בחייו, מסירות נפש במותו.

מי שזכה להכיר את נחום כמה גדולה היתה הקרבתו ומסירותו לחבריו
וחניכיו. הרבה יותר מרצונותיו הפרטיים למען הזולת. מי שזכה להתווכח אתו
ראה עד כמה הלך מחשבותיו ודעותיו מושרשות היו בהשקפת תורה אשר הצליח
לבנות צעד אחר צעד. החי בחברתו ראה בו מנהיגות של דעת ולב, בינה והבנה.
תענוג היה לעבור אתו על דף גמרא; ידע הוא לנתח סוגיה ולהעמיר דבר על בוריו,
לרדת לעומקה של הלכה ולהתמסר כל כולו לדברי תורה וחז"ל.

לא! אין ספק, נחום ביצע את התפקיד. לא ידענו מספיק ללמוד ממנו בחייו.
"מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה", ממנו נלמד וממנו נתקן ונתחזק.

"כה אמר ה' ולקחתי אני מצמרת הארז והרמה... ושחלתי אני על הר גבוה וחלול".

נרים עינים נראה את ההר.

נחום, יהיה זכרך ברוך!

א. גרוס

כשניסיתי לכתוב מאמר על נחום, מצאתי את עצמי נתון ברילמה. הרגשתי שאני חייב לכתוב עליו משהו (מאחר שהכרתי אותו שנים כה רבות). אך לעומת זאת כשחשבתי שעלי לתמצת את כל חייו של נחום לתוך כמה שורות... הרהרתי - האם באמת אוכל להביע בכמה מילים את כל אשר היה נחום?

אנסה, ויהיו אלה קווים מועטים לדמותו של נחום כמו הצטיירה לעיני.

כבר ביום הלימודים הראשון בכיתה א' התבלט נחום מעל כולם. ילד קטן ובלונדיני - ומוכשר מאד. הוא התבלט בהשגיו הטובים במשך כל שמונה השנים בהם למדתי איתו, ובמיוחד הצטיין ^{במיוחד} בלימודי הגמרא והמתמטיקה. כמו בלימודים - כן גם בתנועת הנוער - תמיד מצטיין ובולט, וזאת בכך שהיתה לו אהדה רבה מצד כל החבר'ה. מעולם לא שמעתי ממנו דבר קללה ולא ראיתי מהיחס על משהו בצורה לא יפה. הוא השתדל (וגם הצליח) להיות קרובלכל, וגם כאשר מספר חבר'ה היו מסוכסכים ביניהם בגלל סיבה זו או אחרת - תמיד היה ^{הוא} "מחנך" לתמונה".

כאשר חיפשו משהו שייצג את הקבוצה למטרה כלשהי, מובן שהיו בוחרים בו. אין פלא איפוא שגם כאשר צריכה היתה הקבוצה שלנו "לנדב" מדריך לסניף, נבחר הוא.

בשנתיים האחרונות שלנו בסניף נהגנו להפגש מדי ליל שבת בסניף לשיר שירי שבת בציבור ולהאזין לדברי תורה, או סתם לפגישת רעים. נחום היה מגיע אלינו כמעט כל פעם, אל אף שהוא היה צריך להגיע מן המקום ה מרוחק ביותר. וכאשר הוא לא היה מגיע, היתה כל האווירה של הערב נפגמת - הוא היה זה שתמיד החיה את הערב, אירגן את השירה, וכמעט תמיד גם זה שאמר את דברי התורה.

הייתי רוצה להוסיף עוד ועוד, אך לא ארבה לכתוב עליו, כל אחד שהכיר אותו יודע שאין בכוחן של מילים אלו להביע את כל מה שמתבקש מהן להביע.

כששאלתי את עצמי מה פשר "השריפה אשר שרף ה'" - ודווקא בבחור שקופה של זכויות תלויה לו מאחוריו, הצלחתי להשיב לעצמי רק תשובה אחת - בקרובי אקדש".

כשנרב ואביהו מתו בהקריבט אש זרה לפני ה', אמר משה לאהרון (ויקרא י, ג) "הוא אשר דיבר ה' בקרובי אקדש". שואלים כל המפרשים היכן דיבר? והתשובה היא בפרשת תצוה כאשר הקב"ה אומר למשה (שמות כט, מב-מג): "על מיד לדריכם פתח אהל מועד... ונעדת שמה לפני ישראל ונקדש בכבודי".

ואמר רש"י במקום: "אל תקרי בכבודי אלא במכובדי וכו'", כדי להתקדש, התקדש ה דווקא במכובדיו.

הגמרא בזבחים (קטו ע"ב) אומרת: "ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי אל תקרי בכבודי אלא במכובדי, דבר זה אמר הקב"ה למשה ולא ידעו עד שמתו בני אהרון. כיון שמתו בני אהרון אמר לו"א אהרון אחי לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקב"ה". וממשיכה שם הגמרא ואומרת: "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב נורא אלהים ממקדשך? אל תקרי ממקדשך אל ממקדשיך, בשעה שעושה הקב"ה דין בקדושתו מחיירא ומתעלה ומתהלל". בגדב ואביהו התקדש ה'. דווקא באנשים הקרובים אליו ודווקא במקום קרוב אליו (בחור אוהל מועד); גם כאן התקדש ה' באנשים הקרובים אליו ובמקום הקרוב אליו (במשכן - המעט בישיבה הק' ברמת ה גולן).

הירושלמי ביומא א, א אומר: "בני אהרון באחד בניסן מתו, ולמה הוא מזכיר מיתתן ביום הכיפורים (מסכת יומא) - ללמדך שכשם שיום הכיפורים מכפר על ישראל, כך מיתתן של צדיקים מכפרת על ישראל".

נ חוס ושני חבריו הי"ד נעקרו על מזבח קידוש ה' ביום י"ז בכסליו לסדר "ה" האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך". שלוש הנ שמות הטהורות נקראו לשוב בחזרה לארצם ולמולדתם - עולם האמת שהוא מקור הנשמות, כדי לכפר על עץ ישראל וכדי להנות מזיו השכינה - "ואטיבה עמך".

"אין עושים נפשות לצדיקים דבריהם הם זכרונם"

זה כל כך קרוב, כל כך קשה לכתוב והכל בא ביחד, ללא סדר, השיחה בשבת, המכתב מהצבא והסדרים בישיבה התיכונית; וגם אחרי הכתיבה אתה מרגיש שבעצם זה לא זה, זה לא נחום. זה כלום ביחס לאמת... ושוב חוזרים ההרהורים... אז אולי אתה מחטיא את המטרה כשאתה כותב, אולי כאן צריך לשתוק מתוך שאי אפשר לכתוב, שאי אפשר לתת לאחר את הדרגשה של כל גדולתו, צער שאי אפשר להעבירו... ובכל זאת אתה מחליט לכתוב, לצטט ולהעלות נקודות; שידעו לפחות את המעט שאתה מסוגל להעביר, אולי אלו דברים שיודעים אבל כשקוראים; חושבים, נזכרים ולומדים כל בני החבורה מן הגרול שנלקח. וגם לך קל יותר - לפחות ניסית...

זו היתה השבת האחרונה שנפגשנו, ששוחחנו ושלמדנו; עסקנו ברף היומי שנחום למד אז, תמיד כששוחחנו הוא השתדל שנפתח גמרא ונלמד ביחד. הדבר התבטא גם במכתבים אם לא היה דבר תורה ארוך היה קצר, אך תמיד הוא השתדל שיהיה, שנפרד גם במכתב בדבר הלכה.

ואם לא היה קצר, "...בקשר לאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות והתשובה משרה שיש בה באהל שאין דרך אשה וכו' אנחנו כבר יכולים לעשות מספרים לדבר תורה ולדבר כמו בבדיחה על הבדיחות במספרים, אני רוצה שהמכתב יצא עוד היום ולכן אסתפק ברמזי תורה הידועים".

ואם לא רמז - כשלחוצים בצבא - "...כבר התנצלתי שאין לי דבר תורה ואין לי זמן לחשוב על משהו..."

ללמוד עם נחום זה היה נפלא, לרדת לעומק הדבריומיד עם זאת להסביר ה כל בפשטות. הרגשתי זאת כשהיינו חברותא בחמישית ובשמינית ובכלל בכל לימוד אחר בצוותא, בכל הזדמנות. אך לא לספר בכשרונותיו באהי אלא בכוח ההתמדה העצום שקנה מכניסתו לישיבה. כשהוא חוזר לישיבה ה"מ"בין חזמים" הוא כותב: "... וכיוון שממילא לא היה כל כך קל לחזור לעניינים, החלטתי לא להקדיש זמן במשך השבוע בראשון למכתבים..." ושוב בתחילת זמן החורף: "... ובכן כרגיל שבוע ראשון בזמן צריכים קצת להתאמץ כדי להיכנס חזק לעניינים ובמיוחד כשמדובר במסכת כתובות שהיא קשה ומסובכת מאד... ובכס עבשיו השעה 1:00 ואמנם אני עייף מאד אבל החלטתי שאי אפשר לדחות יותר ולכן אני כותב... וללא דבר תורה... ואחך הסליחה..."

מכתבים בשעות הקטנות של הלילה משום שאין זמן אחר. מפני שכל הזמן מוקדש ללימוד. ובמכתב אחר: "עכשו אחרי חצות... וזה הזמן היחידי שניתן לכתוב..." ועוד "אגב פעם חשבתי שבעצבא אין זמן, אמנם זה נכון אבל בישיבה אין יותר זמן..."

ואני זוכר שהוא סיפר לי: בצבא למדתי כיצד לנצל את הזמן עד הסוף, כיצד אפשר לנצל כל רגע ולהספיק יותר ממה שאתה חושב.

אגב ניצול הזמן, כבר הזכרתי את הדף היומי שהוא למד, דבר שנבע מן הרצון לנצל כל רגע פנוי. לקום לתפילת "והיָקִין" שיהיה עוד זמן ללמוד, לחזור על הדף, לתפוס את הדקות הקטנות שבין ארוחת ערב לתחילת הסדר - ושוב - כדי ללמוד בציבור את הדף היומי, אז מאחרים לאוכל, אוכלים יותר מהר, אבל מרויחים עוד דף עוד עולם.

ללמוד בישיבה, אבל גם בבית, לפני סוף ה"זמן" בישיבה הוא כותב: "...אין לי תוכניות מוגדרות, אני מקוה שאמצא חברותא מישהו מהחבריה ללמוד אתו בירושלים..." הוא ידע שללמוד לבד יהיה לו קשה, ולעולם הוא מצא חבר ללמוד; אני זוכר את "בין הזמנים" האחרון כשבמקרה הייתי אז בחופשה מן הצבא וזכינו ללמוד ביחד. וכשנמננו ידעתי שמחכה לו עוד חברותא במקום אחר.

באותה שבת אחרונה שנפגשנו הוא דיבר איתי על קניית ש"ס ורמב"ם במחזורות קטנות, בכדי לחסוך את אותם דקות המבוזבזות בחיפוש אחר אותם הספרים בבית המדרש. רצה ולא זכה.

יראת שמים אמיתית היתה בו; יראת ה' טחורה שעמדה לו ושהעמוד לו לעד. במכתבו הראשון לאחר שחזר לישיבה הוא כותב מה תפס אותו בשיחה של ראש הישיבה:

"...את הרב עמיטל כבר שמעתי ובשיחת הפתיחה שלנו הוא אמר שהמטרה של ישיבת הסדר איננה ללמוד קצת ולהתקדם קצת מהבחינה הרוחנית, אלא לצאת תלמיד חכם על כל המשתמע מכך, ואקווה שאמנע כך יהיה..."

לזה הוא שאף, בזאת אני בטוח וזה היה הדבר שנתן לו את העידוד לכוח ההתמדה שקנה. הוא היה שלם בדרכו, הוא הרגיש שברגע שהוא עוזב את חולות סיני וחיללים אחרים נשארים שם ללא אפשרות של התמסרות לתורה - חייב היה וא להקדיש את כל עיתותיו לתורה.

חולות סיני - זה מזכיר לי את נחום בצבא, ה קשרים ביננו המשיכו באמצעות המכתבים והפגישות ה נדירות ומאוחר יותר לפני גיוסי. הוא דאג להכין אותי לצפוי, הכנה לצבא ולמסגרת, גם מן הבחינה האירגונית אך בעיקר מן הבחינה הרוחנית.

כשהוא סיפר זכתה הרגשתי שכואב לו על כל חילול שם שמים בצבא, כואב לו שחיל אינו מאחר למסדר אבל לבית הכנסת הוא לא מן המקדימים.

לפני שיצאנו לצבא הוא כותב: "... אני מציע לך אם עוד לא עברת על זה שתעבור על אגרת השמר להרמב"ם... יש באגרת זאת הרבה בדיני קידוש ה' וחילול ה' (מלבד כל שאר מוסר ההשכל כמובן)... ובגלויה אחרת, "... אני מקווה שבאמת לא תודקקו... ותקדשו שם שמים ולא ח"ו להיפך..."

וגם עצות מעשיות: "... כל פעם שיבואו רבנים הלחצו על הקצינים לחזור מיד מהשטח, כיוון שקרו אצלנו מקרים שבאו רבנים והקצינים לא ויתרו בקלות על האימונים..."

באימונים קשים כשמאר עייפים וישנים בלילה רק שעתיים שלוש; כשמנצלים כל רגע פנוי לשינה הוא היה החבר שלא ישן בהצי שעה הפנויה שבין המסדר לתפילה, אלא המתין ודאג להעיר את החבר'ה בזמן לתפילה; וגם להעיר קשה, זה קשה מפני שקשה להתעורר.

אחריות לחבר... וזה מזכיר שוב את הישיבה כשהוא לחוץ בזמן, רוצה להספיק, אבל, אבל יש עדיין חבר'ה בלי "חברותות" טובות אז הו' רץ מדבר עם ראש הישיבה, מדבר עם החבר'ה, משכנע, מסדר, והכל בזמן הפנוי בשעות המאוחרות של הלילה.

ב"בין חומים" ביקשו ממנו לשמור על מחנה המיועד לילדי עיירות פיתוח, אך בגלל צאתו למילואים נמנע הדבר, לאחר שלושה ימי מילואים הוא בכל זאת קפץ לשם לראות אם הכל כשורה, ומכיוון שנשאר שם רק שומר אחד שלא היה מעוניין להשאר בשבת לברו"... ובכן אף על פי שרציתי להיות בירושלים השבת, החלטתי להישאר שם אם לא היינו נשארים לא היה להם שום בן בגיל צבא לשמור וכן לקדש על היין ובכלל לעשות שבת..."

עזרה, אחריות, דברים אלו בלטו היטב בתקופת ההדרכה שלו בחנועה. כל חינוכו היה עם "חומר משמר" - חינוך עם יראת שמים וגם בדברים שנגדו את רוח חניכיו. הוא הרגיש אחריות בתפקיד זה ואף אחרי שסיים את תפקידו כמדריך, ה' וא ניסה להובילם להמשך חיים בדרך התורה; כשאיכפת לו שחניך זה או אחר אולי לא ימשיך בדרך זו.

"... אבל אני רוצה מאד להיות בשבת חנוכה שה' יא גם שבת האירגון בבית, לכן אולי אפילו אשאר השבת בשמירה ואצא בשבת הבאה..." פעילות בסניף שהמסדר יצא מוצלח, שהכל יהיה צודק, שהפעילות כולה תהפוך למחנכת.

דמות שאצרה בתוכה יראת שמים ומנהיגות, התמדה ואחריות, עזרה ומסירות. דמות שכולה חרות חיים ופעילות, דמות שאת ערכה אי אפשר להביע במילים ורק הזכרונות והמעשים ישארו בליבו הינו הכואבים - הזוכרים.

נקודה ועוד נקודה וכולן מצטרפות לקו אחד - קו של אין סוף נקודות, חסר נות, פעילויות מקרים... ואתה עוצר בהתחלת הקו מפני שאם המשיך תגיע לעוד נקודות, לצור תכונות... אבל אתה מרגיש שלא כל אחד מרגיש כמוך באותן המילים, באותן המילים שאולי על כולם כותבים, אבל לגביך הוא איננו "כולם" הוא אחד, שונה. לגבי המילים מבטאים משהו אחד, דברים שאתה נאבק לבטא במילים ואינך מצליח, לנסח במשפטים אך... לצטט עוד אפשר, אבל לכתוב, משלך, אתה מרגיש שהדממה עדיפה, דממה שאולי בה נמצא את ירידת הדיממה; דמעות על חברים כשרים ש"הקב"ה סופרן ומניחן בבית גזיו", דמעה על "מעשינו המכעיסים" הגורמים לרדת "לערוגות הבשם" לסלק הצדיקים שביננו, דמעה על החסרון שנוצר בנו "כל מקום שהיא מרגלית שמה - לא אנדה אלא לבעלה".

אתן ניל-קרוז

חברים משפירם - שמואל כהן

הביזס של ההסדר היה ב-22 שנינו הינו צריכים להתגייס ב-24, נחמס רצה להתגייס עם החברה. לי דווקא לא נראה הדבר חשוב כל כך. נחמס התעקש והביא את אביו שלאחר מספר התרוצצויות הצליח לסדר לנו את הביזס עוד לאותו יום. אני הייתי די כוחה, נחמס היה רגוע, רגיעה ושלוח שבאה לידי ביטוי גם אחר כך, במשך כל השרות.

בטירונות היינו כשה ליד כשה. למסדרי בוקר היינו כולנו לחוצים, נחמס כדרכו היה רגוע ואת האוירה הזאת היה משרה על כולם; המיד היה לו זמן לעזור לכולם ואפילו לכתוב מכתבים בדקות האחרונות.

בתחילת שירותנו בגדוד בסיני לא היה נכאי, הנכאים המוכחים והכנוסים (בטירונות...). שובנו בגדודים אחרים, נחמס נמל על עצמו את התפקיד. פעם כשצחקתי עליו בנושא הנכאות הוא אמר לי ברצינות שהוא לא רצה בכך אך לקח זאת על עצמו כיון שאין מי שיעשה, והוא נרמס לנושא ולכל הקשור בו בכל הרצינות.

נחמס אהב לישון. כשהלך לישון היה עוסף ראשו בסדין ובאמת ישן "עמוק" מאוד. יצא לי להעיר אותו מספר פעמים וראיתי שזה קשה לו מאוד, בכל זאת כל בוקר היה זה נחמס שהיה מקיר את החברה לתפילה ומאין בהם. פעם כשהאר בפני על שהחברה מאחרים לתפילה אמר: "איתי מבין לו היו מאחרים למסדרים וכפיעים לתפילה בזמן אבל מצב חפוך הוא בלתי נסבל".

המיד לאחר מסדר בוקר כל החברה הורח לישון. נחמס פחד... הוא חשש שגם הוא לא יתעורר בזמן לתפילה שחרית. בנוסף לזה הוא דאג להעיר את האחרים; אני זוכר את עצמי שלפעמים בבוקר פשוט לא חלכתי לישון מפני שפחדתי לעבור "סיפול" - הוא היה פוחד את הריצ'רצ' של שק השינה ושומך אותי לחול.

היו גם זמנים שהיו לנו בעיות לגבי זמני תפילה ביוחד בחורף שהנץ היה מאוחר, נחמס היה ניבש למפקדם ומתאם את זמני התפילה, כך הכל זה היתה "עבודה שחורה" - המפקדים לא מסמכים נורניק כזה, אך הוא בלא את התפקיד ללא תוסס; הוא היה "שר החץ" שלנו - בכל בעיות הדת הוא נמל.

כל השבוע נחמס היה רגוע ושלו, ב ימי שיש בצהרים הוא נכנס ל"לחץ" - הוא היתה מתרוצץ ודואג שישחרר אותנו שעה קודם כניסת שבת. הוא דאג לערוב מיד שבת בשבתוולא הסך מאכץ לאלתר עמודים וחפים שבהם בנינו את הערוב.

שבת היתה קודש אצלו היו לו כפפות מיוחדות לשבת וכפה לבנה. הוא תמיד רצה להרגיש את החושפת השבת; זכור לי פעם אחת שהוא לא הביא כפה לבנה מהבית והדבר הציק לו כל השבוע.

פסח: ליל הסדר נמשך עד לאחר חצות והאולם היה אותו אולם בו היינו צריכים להתפלל למחרת. נחום קם בשעה לפני כולם, העיר עוד מספר חברים והלך לסדר את האולם לתפילה.

חנוכה: נחום דאג שהפלוגה תגיע בזמן להדלקת נרות. הוא חפש דרך להדליק נרות בצורה מקורית. אותו יום הסמ"פ עלה על השנך שלנו והיינו כל היום בעמדת תצפית על המסלול כך ששנינו היינו חופשיים. נחום הרכיב חנוכיה מתרמילי 0.5 כשחוא מתייעץ איתי איך לעשות "שמש" כיצד ליצב את החנוכיה ובאיזה שם להדליק? לאחר בדיקת השמנים וייעוץ הסמ"פ לקחנו שמן הידראולי לחללקה. נחום חתך פתילות מפלגלית ובערב דלקה החנוכיה.

פורים: היתה לנו מסיבת פורים נחמדה. ואחריה היינו צריכים לחזור ולטפל בסנקים. הפלוגה השניה עדיין לא סיימה את המסיבה וכשיסימה יבאו חבריה לריקודים בכל הבסיס, נחוך הצטרף אליהם בשמחה וגרר את כל החברה אחריה "לא כל יום פורים - וצריך לשמח".

שבת: בשבת ישנה נשמה יתרה וגם בסיני מרגישים זאת. זה מתחיל בהיצוניות (כפי שכבר נכתב) והעיקר בפנימיות, בשבת היה נחום תמיד מוצא זמן ללמוד ולשוחח בלימוד. את השמירות שלו היה תמיד מסדר אפילו על חשבון השנה העיקר לא על חשבון התפילה. בארוחת צהרים היו החברה אוכלים והולכים - נחום היה בקבוצה הקטנה שנשארה לשיר שמירות שב ח.

נחום סיפר לי פעם שהיה יכול להשתחרר מהשריון אבל לפני הגיוס הוא ראה אידיאל בצבא ובשרות בשריון. עכשיו, הוא אמר, היה מהסס יותר כיון שהוא למד להעריך את הלימוד, תמיד טען וגם בפני המפקדים שהלימוד בישיבה חורם לא פחות למאמץ הבטחוני מאשר שרות צבאי. הוא לא רצה לא לשרת אך ניכר היה בו שהוא מתלבט בצורה השילוב של צבא ותורה.

ביום חמישי כל שבוע היו מגיעים רבנים מהישיבות להעביר שיעור נחום היה דואג שהחברה יגיעו בזמן. בצער רב ראה כיצד הראשים נשמטים אחד אחד. בשיחת הפלוגה הבאה בקש נחום שלפני השיעורים ינתן זמן למנוחה קצרה ולנקיון - שלא נבוא "מגורזים". לא תמיד קיבלנו את המבוקש (כמו במקרה זה) אבל נחום את שלו היה עושה.

היינו פעם בשטח ביום חמישי ולא חזרנו לבסיס בגלל הודעה שהרבנים לא יבואו. היינו בחניה בסנק מ"פ פתאם שמענו מדווחים מהמפקד שהגיעו רבנים ושואלים האם להוציא אותם לשטח? נחום ישן בתא הצהג "שלחתי בעיטה" מתאי, הערתי אותו וסיפרתי לו, נחום "נדלק" ומיד התחיל להתווכח עם המ"פ "לא יתכן שהשיעור יהיה בשטח צריך לחזור!" ואכן פלוגתנו חזרה לשיעור בגדר כשהפלוגה השניה קיבלה שיעור בשטח.

לנחום היה במק"ל סידור קטן ובו היה מתפלל מנחה מערב ובהמ"ז בכל המצבים פעם שאלתי אותו אם הוא לא יודע את התפילה בע"פ. הוא ענה בפשטות ש"התפילה מתוך סידור היא יותר תפילה" וביחוד בצבא כאשר הראש שקוע בעניינים המפריעים לריכוז בתפילה.

כשחזרנו מאמון גורד עיפים ויגעים, כל אחד חשב על עצמו - להתקלח, להתחליף בגדים אך נחום חשב אחרת הוא בא אלי ב ריצה וביקש ממני שאעזור לו להחזיר את ספר התורה לאאגוד בו היה מונה הספר בדרך כלל, ניסחתי לשכנעו שידחה זאת קצת - אך הוא בשלו שלס"ח צריך לדאוג קודם וכמובן *משה*

חיינו וחייגורנו

שפה תחתונה משורבבת

מחייכת

של רצון הבריא

נפל הכורת בינותנו

אבחת מגלו

והכרת מציאותו

השיגורו במיטביו

אצבע שלוחה דרוכה

חוקרת

של רצון הבנה

לא תוהו בראה - מפנס ק

כלא, תוהו בראה

לשבת יצרה - מופס ק

ע"י צדק הבריא

רגל מאוננת על מאונכת

ניגוחה

של שעה רצון

עלווה טרם פריחתה

כקטורת קמוצה

ע"י בני עוולה

על מזבח האומה

עפר על עפר ואפר

היחוח

הנרצה עוון?

